

Opplevd diskriminering og emosjonelle plager

En kvantitativ studie blant barn med innvandrerbakgrunn

Winnie Cecilie Nyheim



Hovedoppgave ved Psykologisk institutt

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2012

© Winnie Cecilie Nyheim

2012

Opplevd diskriminering og emosjonelle plager...

Winnie Cecilie Nyheim

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: CopyCat, Oslo

I

Sammendrag

Tittel: Opplevd diskriminering og emosjonelle plager. En kvantitativ studie blant barn med innvandrerbakgrunn.

Skrevet av: Winnie Cecilie Nyheim

Veiledere: Reidar Ommundsen og Pål Ulleberg

Bakgrunn: Hensikten med denne studien var å undersøke om det er en sammenheng mellom mellom grad av opplevd diskriminering og grad av emosjonelle plager blant barn med innvandrerbakgrunn i Oslo og Bergen. Målet var også å undersøke om norsk og etnisk identitet og norsk og etnisk kulturkompetanse hadde modererende og medierende effekt på denne sammenhengen; samt om det var kjønnsforskjeller og generasjonsforskjeller i opplevd diskriminering, emosjonelle plager, kulturkompetanse, identitet, identitetskrise, og venneproblemer. Det ble også undersøkt om opplevd diskriminering, identitetskrise, venneproblemer generasjonsstatus og kjønn kunne predikere varians i emosjonelle plager.

Metode: Denne undersøkelsen baserer seg på allerede innsamlede data fra «Ungdom, kultur og mestring» (UngKul), et forskningsprosjekt drevet av Nasjonalt Folkehelseinstitutt. Datamaterialet ble samlet inn på 26 ulike skoler i perioden 2007-2010. Utvalget i denne undersøkelsen bestod av 444 barn med innvandrerbakgrunn i alderen 10-14 år. Deskriptiv statistikk, t-tester, korrelasjonsanalyser, standard regresjonsanalyse, og multippel regresjonsanalyse ble benyttet for å undersøke problemstillingene i denne undersøkelsen.

Resultater: Resultatene viste en moderat, men signifikant sammenheng mellom grad av opplevd diskriminering og grad av emosjonelle plager hos barn med innvandrerbakgrunn. Videre viste resultatene kjønnsforskjeller i venneproblemer, og generasjonsforskjeller i norsk identitet og kulturkompetanse. Det ble ikke funnet støtte for at etnisk og norsk identitet eller norsk og etnisk kulturkompetanse kan moderere sammenhengen mellom opplevd diskriminering og emosjonelle plager. Norsk kulturkompetanse hadde derimot en svak, men signifikant medieringseffekt på denne sammenhengen. Venneproblemer og identitetskrise predikerte mer varians i emosjonelle plager sammenlignet med diskriminering.

Konklusjon: Det er behov for flere longitudinelle studier blant barn med innvandrerbakgrunn for å utforske utviklingsendringer og variasjoner i opplevd diskriminering og emosjonelle plager over tid. For å få et mer nyansert bilde av denne sammenhengen bør fremtidig forskning undersøke barn med ulik innvandrerbakgrunn separat.

Førord

Først og fremst ønsker jeg å uttrykke en stor glede over å ha skrevet ferdig hovedoppgaven. Det har vært en krevende, lærerik og spennende prosess. Jeg vil spesielt takke min hovedveileder Reidar Ommundsen som har bidratt med faglig innsikt og konstruktive tilbakemeldinger underveis. Ditt engasjement og tilgjengelighet gjennom hele skriveprosessen har vært av stor betydning. Jeg vil også takke min biveileder Pål Ulleberg som har kommet med mange nyttige råd og innspill i analysen av datamaterialet.

Takk til Brit Oppedal som ga meg tilgang til datamaterialet «ungdom, kultur og mestring» (UngKul), og alle barna som har deltatt i denne spørreundersøkelsen.

En stor takk til Martin, Alicia, Shilo, Rania, Inger- Johanna og Robert. Dere har vært støttende, oppmuntrende og forståelsesfulle gjennom hele denne prosessen. En spesiell takk til mamma og min søster Isabel, for at dere alltid har tro på meg. Takk til min arbeidsgiver og gode kollegaer på Schandorff som har vært forståelsesfulle og fleksible i denne perioden. Jeg vil også takke mine medstudenter for 5 fine og lærerike år. Sist, men ikke minst ønsker jeg å takke Paulett Gayle som med sitt arbeid og interesse for fagfeltet ga meg inspirasjon til å ville bli psykolog.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	II
Forord	III
Innholdsfortegnelse	IV
Tabelloversikt	VII
Figuroversikt	VII
1 Innledning	1
1.1 Innvandrere i Norge	1
1.2 Definisjoner og sentrale begreper	1
1.3 Akkulturasjon	3
1.4 Emosjonelle plager hos barn og unge	3
1.5 Emosjonelle plager hos barn og unge med innvandrerbakgrunn	5
1.5.1 Kjønnforskjeller og generasjonsforskjeller i emosjonelle plager	5
1.6 Opplevd diskriminering	5
1.6.1 Kjønnforskjeller og generasjonsforskjeller i opplevd diskriminering	6
1.7 Opplevd diskriminering og emosjonelle plager	8
1.8 Norsk og etnisk kulturkompetanse som beskyttelsesfaktorer	9
1.9 Utvikling av identitet blant barn og unge med innvandrerbakgrunn	10
1.9.1 Kjønnforskjeller og generasjonsforskjeller i følelse av identitet	11
1.10 Norsk og etnisk identitet som beskyttelsesfaktorer	12
1.11 Identitetskrise som risikofaktor	14
1.11.1 Kjønnforskjeller og generasjonsforskjeller i identitetskrise	14
1.12 Venneproblemer som risikofaktor	15
1.12.1 Kjønnforskjeller og generasjonsforskjeller i venneproblemer	16
1.13 Formål og hypoteser i denne undersøkelsen	16
2 Metode	19

2.1.1	Utvalget i Familiestudien	19
2.1.2	Utvalget i denne studien	20
2.1.3	Prosedyre	20
2.1.4	Etiske forskningshensyn.....	20
2.2	Måleinstrumentene	21
2.2.1	Strengths and difficulties questionnaire (SDQ)	21
2.2.2	Emosjonelle plager	22
2.2.3	Venneproblemer	22
2.2.4	Opplevd diskriminering.....	23
2.2.5	Norsk og etnisk kulturkompetanse	23
2.2.6	Norsk og etnisk identitet	24
2.2.7	Identitetskrise	25
2.2.8	Demografiske variabler	25
2.2.9	Statistiske analyser	25
2.2.10	Moderatormodeller	26
2.2.11	Medieringsmodeller	26
2.2.12	Forberedende analyser.....	27
3	Resultater	29
3.1	Kjønnsforskjeller og generasjonsforskjeller i de ulike variablene	29
3.2	Korrelasjoner mellom de ulike variablene.....	32
3.3	Norsk og etnisk kulturkompetanse og identitet som moderatorer	34
3.4	Medieringseffekter av norsk og etnisk kulturkompetanse.....	37
3.5	Ulike variabler som kan predikere emosjonelle plager	39
4	Diskusjon	41
4.1	Diskusjon av resultater	41
4.1.1	Sammenheng mellom opplevd diskriminering og psykiske plager	41

4.1.2	Norsk og etnisk identitet og kulturkompetanse som moderatorer.....	41
4.1.3	Medieringseffekter av norsk og etnisk kulturkompetanse	43
4.1.4	Generasjonsforskjeller.....	44
4.1.5	Kjønnsforskjeller	45
4.1.6	Ulike faktorer som kan predikere varians i emosjonelle plager.....	47
4.1.7	Styrker ved denne studien	48
4.1.8	Begrensninger.....	48
4.1.9	Begrensninger ved å benytte selvrapporing som metode.....	49
4.1.10	Styrker og svakheter ved måleinstrumentene.....	50
4.2	Generaliserbarhet.....	52
4.3	Implikasjoner for fremtidig forskning	54
4.4	Implikasjoner for behandling og forebyggende arbeid.....	55
5	Hovedfunn og konklusjon.....	57
	Referanser.....	58
	Appendix 1: Demografiske variabler	68
	Appendix 2 : Grafisk oversikt over spredninger	69

Tabelloversikt

Tabell 1: Oversikt over uavhengig og avhengige variabler i denne studien.	21
Tabell 2: Deskriptive resultater for innvandrerbarn og norskfødte barn av innvandrere.....	29
Tabell 3: Deskriptive resultater for kjønn	30
Tabell 4: Bivariat korrelasjonmatrise for alle variablene	33
Tabell 5: Moderatoranalyser	36
Tabell 6: Standard regresjonsanalyse som viser forklart varians i emosjonelle plager.....	40

Figuroversikt

Figur 1: Moderatormodell	26
Figur 2: Mediatormodell	27
Figur 3: Modereringsmodell.....	34
Figur 4: Medieringsmodell – Etnisk kulturkompetanse	38
Figur 5: Medieringsmodell – Norsk kulturkompetanse	38
Figur 6: Prediskjonsmodell	39
Figur 7: Histogram som viser spredning i norsk kulturkompetanse	69
Figur 8: Histogram som viser spredning i norsk kulturkompetanse	69
Figur 9: Histogram som viser spredning i etnisk identitet	70
Figur 10: Histogram som viser spredning i etnisk identitet	70

1 Innledning

1.1 Innvandrere i Norge

Det har vært en markant økning i innvandring til Norge fra slutten av 1960 tallet og frem til i dag. De første arbeidsinnvandrerne kom på 1970 tallet, hovedsaklig fra Pakistan, India, Tyrkia, og Marokko. På denne tiden hadde 1, 5 % av befolkningen i Norge innvandrerbakgrunn (SSB, 2010). I 1975 satt regjeringen innvandringsstopp, men personer som fikk opphold på grunnlag av familiegjenforening økte betraktelig. På 1980 tallet økte antall flyktninger og asylsøkere fra land som Vietnam, Chile, Iran og Sri Lanka. I løpet av 90- tallet ble det en økning i antall flyktninger og asylsøkere fra Balkan, Somalia, Afghanistan, og Irak (Utenriksdepartementet, 2008). Mellom 2000 til 2010 økte arbeidsinnvandringen fra land som Polen, Litauen og Sverige (SSB, 2011).

I begynnelsen av 2011 var det omlag 500.000 innvandrere og 100.000 norskfødte med innvandrerforeldre i Norge (SSB, 2011). Til sammen utgjør dette 12, 2 % av befolkningen. Disse menneskene har bakgrunn fra 216 ulike land. Tall fra SSB (2011) viser at 287 000 har bakgrunn fra Europa, 210 000 har bakgrunn fra Asia, 74 000 har bakgrunn fra Afrika og 19 000 har bakgrunn fra Sør- og Mellom-Amerika. I tillegg bor det 11 000 personer med bakgrunn fra Nord-Amerika og Oseania i Norge.

Oslo er den byen i Norge med flest personer med utenlandsk bakgrunn. 28, 4 prosent av Oslos befolkning har innvandrerbakgrunn. I følge utdanningsetaten (2010) har 40 % av elevene ved grunnskolen i Oslo innvandrerbakgrunn. Barn med bakgrunn fra Somalia, Irak, Pakistan, Polen, Vietnam, Sri Lanka, og Tyrkia utgjør de største gruppene (Oppedal, 2011). I Hordaland har om lag 8,9 % innvandrerbakgrunn (SSB, 2010).

1.2 Definisjoner og sentrale begreper

Denne studien har som formål å undersøke om det er en sammenheng mellom opplevd diskriminering og emosjonelle plager blant barn med innvandrerbakgrunn. SSB (2010) definerer personer som er født i utlandet med to utenlandske foreldre som *innvandrere*, og personer som er født i Norge som har to utenlandske foreldre blir som *norskfødte med innvandrerforeldre* (SSB, 2010). Disse betegnelsene vil bli benyttet i denne undersøkelsen. I tillegg vil *barn med innvandrerbakgrunn* og bli brukt som en fellesbetegnelse for innvandrerbarn og norskfødte barn med innvandrerforeldre.

Det finnes ulike former for diskriminering og begrepet defineres ofte på forskjellige måter i ulike fagfelt (Vist, 2008). Foreliggende undersøkelse vil definere diskriminering som «*usaklig forskjellsbehandling på grunnlag av etnisk tilhørighet*» (Seeberg, 2011). Diskriminering omfatter et bredt spekter av handlinger, praksiser og væremåter. Det kan være alt fra grov vold og trusler til subtile bemerkninger og mistenkeliggjøring (Seeberg, 2011; Oppedal, 2008). I denne studien er det den subjektive erfaringen av å bli diskriminert som er i fokus.

Begrepet diskriminering er nært beslektet med rasisme, men begrepene skiller seg likevel fra hverandre. *Rasisme* viser til *holdninger* eller oppfatninger om at mennesker kan deles inn i ulike raser, og at noen raser er mer intelligente eller har andre egenskaper som gjør dem overlegne i forhold til andre (Midtbøen & Rogstad, 2009). Diskriminering handler derimot om negative eller skadelige *handling*er som rettes mot et medlem av en annen gruppe fordi han eller hun tilhører denne gruppen (Midtbøen & Rogstad, 2009; Baron, Branscombe & Byrne, 2006). Rasisme er imidlertid ikke en del av problemstillingene i denne studien.

Begrepene diskriminering og *mobbing* har også likhetstrekk. Både de som blir utsatt mobbing og de som blir utsatt for diskriminering kan oppleve å bli utsatt for negative handlinger som å bli sett stygt på, baksnakket, latterliggjort, slått og angrepet. Begge deler kan også forekomme direkte eller indirekte (Olweus, 1992; Seeberg, 2011). Studier viser at både mobbing og diskriminering har sammenheng med emosjonelle plager (Oppedal et al., 2008).

Diskriminering kan i imidlertid tenkes å være et noe bredere begrep enn mobbing.

Diskriminering forekommer ofte på bakgrunn av gruppetilhørighet, hudfarge, nasjonalitet, kultur, religion, kjønn, seksuell legning eller funksjonshemming og lignende (Oppedal et al., 2008). Barn som blir utsatt for mobbing blir ikke nødvendigvis mobbet på grunn av fysiske trekk (Olweus, 1992). Denne studien vil omhandle opplevd diskriminering på bakgrunn av etnisk tilhørighet. Mobbing vil bli målt som en del av venneproblemer i denne studien.

Venneproblemer vil i denne sammenheng omhandle vansker med å skape og opprettholde relasjoner til andre barn.

Emosjonelle plager vil i foreliggende studie brukes som en samlebetegnelse på symptomer på angst og depresjon (Oppedal et al., 2008). Det vil bli undersøkt om norsk og etnisk identitet kan moderere og mediere en eventuell sammenheng mellom opplevd diskriminering og emosjonelle plager. *Etnisk identitet* vil i denne studien defineres som «i hvilken grad en person føler seg tilknyttet til eller identifiserer seg med andre medlemmer, verdier, eller

tradisjoner tilhørende sin egen etniske gruppe» (Phinney, 1990). *Nasjonal identitet* omhandler følelse av tilhørighet og holdninger til majoritetskulturen i mottakerlandet (Phinney & Devich- Navarro, 1997). Denne definisjonen vil ligge til grunn for operasjonalisering av norsk identitet i foreliggende studie. *Kulturkompetanse* defineres her som «evnen til å kommunisere heniktsmessig og passende med mennesker med ulik kulturell bakgrunn» (Dypedahl, 2007). *Identitetskrise* vil i denne studien defineres som «vansker med ta valg, og forplikte seg til roller etniske roller» (Baumeister, Shapiro & Tice, 1985).

1.3 Akkulturasjon

Akkulturasjon referer til de psykologiske forandringene som oppstår når personer fra en kulturell minoritet får kontakt med personer fra en kulturell majoritet (Berry & Sam, 1997). Det handler om hvor stor grad man vil tilpasse seg den nye kulturen og hvor stor grad man vil bevare sin egen kultur. Akkulturasjonsprosessen fører til endringer i begge gruppene som kommer i kontakt, men medfører fører ofte større endringer i minoritetsgruppen (Berry, 1990). Disse endringer kan være kognitive, følelsesmessige og atferdsmessige, og kan forekomme på gruppenivå og individnivå. Utvikling av identitet og kulturkompetanse er en del av akkulturasjonsprosessen til barn og unge med innvandrerbakgrunn (Phinney et al., 2001; Oppedal et al., 2011), og vil bli undersøkt som mulige akkulturasjonsspesifikke beskyttelsesfaktorer i denne undersøkelsen. Mens noen barn med innvandrerbakgrunn opplever tilpasningen til en ny kultur som uproblematisk, kan det for andre barn være vanskelig. Opplevd diskriminering og identitetskrise bli undersøkt som akkulturasjonsspesifikke risikofaktorer for emosjonelle plager i denne undersøkelsen.

1.4 Emosjonelle plager hos barn og unge

Angst og depresjon er noen av de vanligste psykiske lidelsene hos barn og unge i dag (Knudsen, Mathiesen, & Mykletun, 2009). Depresjon karakteriseres av følelser som tristhet, nedstemthet, pessimisme og irritabilitet. Andre kjennetegn kan vært sosial tilbaketrekning, passivitet, tap av energi, manglende motivasjon og svekket konsentrasjon. Barn som er deprimerte kan også mangle glede og interesse for ting som tidligere har vært av betydning. Følelser av verdiløshet, skyld og skam er også vanlige tegn på depresjon hos barn. (Knudsen et al., 2009). Undersøkelser utført i Norge viser at det til enhver tid er rundt 15- 20 % av barn og unge som har depressive plager som svekker deres funksjonsnivå. Om lag 5 % av disse barna har så store symptombelasninger at de oppnår diagnosekriterier for depresjon (Knudsen

et al., 2009). Alvorlig depresjon, dystymi og bipolar lidelse er de mest vanlige stemningslidelsene blant barn og unge (Carr, 2006; Knudsen et al., 2009).

Angst er en samlebetegnelse på ulike tilstander preget av bekymring, nervøsitet eller frykt for ting eller situasjoner som i utgangspunktet ikke er farlige. Angst er normale reaksjoner hos barn, men utvikler seg til angstlidelser dersom symptomene hindrer barnet i å løse viktige utviklingsoppgaver (Carr, 2006). Rundt 20 % får en angstlidelse i løpet av oppveksten, og om lag 10 % av disse barna får nedsatt funksjon på grunn av angsten. For noen barn er angsten forbundet med et bestemte objekter eller situasjoner. Andre barn opplever vedvarende engstelse og bekymring på tvers av situasjoner (Knudsen et al., 2009). Angstlidelser kan deles inn i ulike undergrupper. I diagnosesystemet ICD-10 som benyttes i Norge er de vanligste angstlidelsene delt inn i separasjonsangst, spesifikke fobier, generalisert angst, panikkangst, sosial angst, tvangslidelse og posttraumatisk stressforstyrrelser (Carr, 2006; Knudsen et al., 2009). Barn og unge med angst unngår ofte objekter eller situasjoner som kan frembringe angstsymptomer, og dette kan ofte bidra til å opprettholde angstsymptomene. Det er sterk samvariasjon mellom angst og depresjon. Om lag 40% av barn og unge som er deprimerte har samtidig en angstlidelse. Angst utvikles ofte i tidlig i barneårene, mens depresjon får økt forekomst i ungdomsalderen (Knudsen et al., 2009).

Studier har vist at jenter generelt er mer plaget av emosjonelle plager sammenlignet med gutter. Gutter har ofte flere depressive symptomer enn jenter før puberteten, men etter puberteten har jenter mer depressive symptomer enn gutter (Carr, 2006). I løpet av barne og ungdomsalderen har dobbelt så mange jenter enn gutter angst (Knudsen et al., 2009).

Psykiske plager og lidelser hos barn og unge er resultat av et komplisert samspill mellom biologiske, psykologiske og sosiale faktorer. *Risikofaktor* er en betegnelse på ulike faktorer som øker sannsynlighet for psykiske plager (Knudsen et al., 2009). Risikofaktorer kan være knyttet til individuelle aspekter ved barnet, men de kan også være kontekstuelle.

Dysfunksjonell familie relasjoner, mangel på sosial støtte, genetisk sårbarhet er noen faktorer som kan predisponere, utløse, og opprettholde psykiske plager hos barn (Carr, 2006).

Beskyttelsesfaktorer refererer til faktorer som fremmer utvikling av god psykiske helse (Knudsen et al., 2009). Beskyttelsesfaktorer kan også være individuelle og kontekstuelle.

Sosial støtte, god selvfølelse, høy grad av intelligens, gode relasjoner til familien har vist seg å være faktorer som kan virke beskyttende mot utvikling av psykiske plager (Carr, 2006; Knudsen et al., 2009). Som nevnt finnes det også spesifikke risikofaktorer og

beskyttelsesfaktorer knyttet til psykisk helse hos barn med innvandrerbakgrunn (Torgersen, 2005).

1.5 Emosjonelle plager hos barn og unge med innvandrerbakgrunn

Barn og unge med innvandrerbakgrunn kan være ekstra sårbare i forhold til for utvikling av psykiske plager, men forskning på feltet peker i flere retninger. Sam (1994) fant i sin studie at ungdommer med innvandrerbakgrunn hadde flere symptomer på depresjon sammenlignet med norske ungdommer. Aronowitz (1984) fant derimot ingen støtte for at barn med minoritetsbakgrunn har mer emosjonelle eller sosiale plager sammenlignet med andre barn. På bakgrunn av disse motstridende funnene er det av interesse å undersøke om det er kjønnsforskjeller og generasjonsforskjeller i opplevd diskriminering.

1.5.1 Kjønnsforskjeller og generasjonsforskjeller i emosjonelle plager

Studier som omhandler kjønnsforskjeller og generasjonsforskjeller har også gitt motstridene resultater. Til tross for at innvandrere ofte har dårligere sosioøkonomisk status, mindre utdanning, mindre tilgang på helsetjenester viser studier utført i USA at barn og unge med innvandrerbakgrunn som er født i sitt opprinnelsesland ofte har like bra eller bedre fysisk og psykisk helse sammenlignet med barn og unge med innvandrerbakgrunn som er født i USA. Slike funn har fått betegnelsen «the immigrant health paradox» (Mendoza, 2009). Andre studier har derimot ikke funnet støtte for paradokset. Øia (2000) fant like mye emosjonelle plager blant innvandrerungdommer og norskfødte av innvandrere i sin undersøkelse. Studier som både har undersøkt kjønnsforskjeller og generasjonsforskjeller i emosjonelle plager blant barn og unge med innvandrerbakgrunn har vist et mer komplekst mønster. Heyerdahl, Oppedal, & Røysamb (2005) sin undersøkelse viste at norskfødte gutter med innvandrerbakgrunn hadde mer depressive plager sammenlignet med innvandrer gutter. Innvandrerjenter rapporterte derimot mer psykiske plager enn norskfødte jenter med innvandrerbakgrunn. Disse funnene belyser behovet for mer forskning på feltet.

1.6 Opplevd diskriminering

Til tross for at åpenhet og toleranse er sterke verdier i det norske samfunnet er diskriminering fortsatt et utbredt problem. I en norsk undersøkelse utført blant unge med innvandrerbakgrunn i alderen 16-25 rapporterte 50 % at de hadde opplevd å bli forskjellsbehandlet på grunn av sin utenlandske bakgrunn (SSB, 2008). Mye tyder imidlertid

på at forskjellige innvandrergupper opplever diskriminering i ulik grad (SSB, 2008.). En studie utført av SSB (2009) viser at personer fra Irak og Somalia opplever usaklig forskjellsbehandling i større grad enn andre innvandrergupper. Videre viser undersøkelser at muslimer med ulikt opphav er en spesielt utsatt gruppe. Øst-europeere ser derimot ut til å være mindre utsatt for diskriminering (IMDi, 2008). Disse funnene stemmer overens med studier utført blant barn og unge med innvandrerbakgrunn. Undersøkelser utført i Norge viser at barn med afrikansk bakgrunn og barn som er muslimer er mer utsatt for diskriminering sammenlignet med andre innvandrerbarn. Jødiske barn mer utsatt enn muslimske barn (Seeberg, 2011). Også norske barn kan oppleve diskriminering, men opplever dette i mindre grad sammenlignet med barn med innvandrerbakgrunn (Oppedal et al., 2008). Disse funnene kan tyde på at det å være en synlig etnisk minoritet øker sannsynligheten for å bli utsatt for diskriminering (IMDi, 2008). Dette imidlertid ikke være i fokus i denne undersøkelsen. Studien vil derimot undersøke om det er kjønnsforskjeller og generasjonsforskjeller i opplevd diskriminering blant barn med innvandrerbakgrunn.

Forskning viser at barn og unge med innvandrerbakgrunn i det Norske samfunnet opplever diskriminering på flere områder (Seeberg, 2011). Barn og unge med innvandrerbakgrunn rapporterer at de har opplevd diskriminering på skolen, i forbindelse med fritidsaktiviteter, i møte med helsevesnet, politiet, familievern- og barneverntjenesten (Seeberg 2011; Jahren, 2006). Dette samsvarer med studier utført i andre land som USA og Canada (Kaspar & Noi, 2001). På skolen er det mest vanlig bli utsatt for erting, sosial utestengelse, og navnekalling på grunn av sin etniske eller religiøse tilhørighet (IMDi, 2011). Foreliggende undersøkelse vil ikke omhandle avgrensede situasjoner der diskriminering kan forekomme, men barn med innvandrerbakgrunn sine opplevelser med diskriminering generelt.

1.6.1 Kjønnsforskjeller og generasjonsforskjeller i opplevd diskriminering

Studier viser at både gutter og jenter med innvandrerbakgrunn i alle aldersgrupper opplever diskriminering (Seeberg, 2011). Noen studier viser imidlertid at det er kjønnsforskjeller i rapportering av diskriminering blant ungdommer med innvandrerbakgrunn. Slike kjønnsforskjeller ser imidlertid ut til å være mindre blant yngre barn (Seeberg, 2011). En studie utført blant ungdommer med pakistansk bakgrunn viste at gutter gjennomsnittlig opplever mer diskriminering enn jenter med pakistansk bakgrunn. Guttene rapporterte også mer mestringsforventning sammenlignet med jentene som deltok i undersøkelsen (Solheim,

2001). Dette er i tråd med Øia & Vestel (2007) sin undersøkelse som også fant en tilsvarende kjønnsforskjell. En studie utført blant ungdommer med afrikansk bakgrunn i Oslo fant derimot ikke kjønnsforskjeller i opplevd diskriminering og rasisme (Jahren, 2006).

Forskning viser dessuten at gutter og jenter med innvandrerbakgrunn har ulike erfaringer med diskriminering (Seeberg, 2011). Jenter forteller oftere om opplevelser av å bli holdt utenfor, ertet, mobbet på grunn av klesstil og hodeplagg som hijab. Gutter opplever oftere diskriminering av grovere karakter som følge av direkte konfrontasjon med politi, dørvakter og andre (Prieur, 2004). En mulig forklaring kan i følge Prieur være at gutter med innvandrerbakgrunn oppleves av mange som mer truende enn jenter. Gutter og jenter med innvandrerbakgrunn kan oppleve diskriminering i ulike kontekster. Jenter blir ofte diskriminert på skolen, mens gutter opplever dette oftere på utesteder eller andre steder i det offentlige rom (Prieur, 2004). I følge Prieur kan dette henge sammen med at gutter i større grad enn jenter tilbringer mer tid ute på offentlige arenaer.

Det er forhold som taler både for og i mot at norskfødte med innvandrerbakgrunn skal oppleve mer diskriminering enn barn med innvandrerbakgrunn som er født i utlandet. Det er nærliggende å tro at norskfødte med innvandrerforeldre vil oppleve mindre diskriminering fordi de har gått på norsk skole og har bedre kjennskap til den norske kulturen (SSB, 2009). En innvandrer vil muligens oppleve mer diskriminering fordi de behersker språket og kulturen i majoritetssamfunnet dårligere sammenlignet med norskfødte med innvandrerforeldre. På den andre siden påpeker Øia & Vestel (2007) at norskfødte med innvandrerforeldre kan ha større forventninger om å bli behandlet likt da de i større grad føler seg norske og dermed lettere reagere om de blir behandlet annerledes.

Forskning på generasjonsforskjeller i opplevd diskriminering har gitt inkonsistente resultater. Tronstad (SSB, 2009) utførte en studie der han undersøkte opplevd diskriminering blant mennesker med bakgrunn fra 10 ulike land bosatt i Norge. Han fant ingen generasjonsforskjeller i opplevd diskriminering i sin studie. En annen undersøkelse utført i Norge viste derimot at unge voksne med bakgrunn fra Pakistan, tyrkia og Vietnam opplever diskriminering i større grad enn norskfødte med innvandrerforeldre (SSB, 2008). Disse funnene står i kontrast til en studie utført i USA der ungdommer med innvandrerforeldre fra Latin Amerika rapporterte mer opplevd diskriminering sammenlignet med innvandrerungdommer som var født i sitt opprinnelsesland (Gil, Vega, & Dimas, 1994). De

inkosistente funnene viser at det er behov for mer forskning på feltet. Generasjonsforskjeller i opplevd diskriminering vil derfor bli nærmere undersøkt i denne studien.

1.7 Opplevd diskriminering og emosjonelle plager

Det er konsistente og robuste funn som viser at opplevd diskriminering kan ha en direkte, sterk og langvarig sammenheng med psykiske plager, både hos voksne og ungdommer (Williams, Neighbors & Jackson, 2003). Stress, angst, depresjon, dårlig selvfølelse er noen eksempler på psykiske plager som kan henge sammen med opplevd diskriminering (Jasinskaja-Lahti & Liebkind, 2001; Williams, Neighbors & Jackson, 2003). Denne forskningen er utført blant mennesker med bakgrunn fra en rekke land, blant annet Pakistan, Tyrkia, Somalia, Russland, USA, Latin-Amerika, Vietnam (Oppedal, 2011). I følge Oppedal (2008) er det ikke nødvendigvis enkelthendelser av opplevd diskriminering som fører til psykiske plager, men heller det å oppleve diskriminering hyppig over tid. Selv subtile former for diskriminering gjøre stor skade på den psykiske helsen, spesielt for barn og unge med innvandrerbakgrunn (Seeberg, 2011).

Rumbaut (1994) utførte en studie der han undersøkte opplevd diskriminering blant ungdommer fra Latin- Amerika, Karibia, og Asia i USA. Studien viste at 55 % av disse ungdommene hadde opplevd diskriminering. Resultatene viste også diskriminering var direkte assosiert med depresjon. Dette stemmer overens med forskning utført i Norge. En studie utført av Bals et al., (2010) viste at barn og unge med samisk bakgrunn i Norge oftere opplever diskriminering sammenlignet med etnisk norske barn. Videre viste denne studien at diskriminering hadde sammenheng med engstelige og depressive plager.

Selv om det finnes mye forskning som tyder på at diskriminering er assosiert med psykiske plager har ikke alle studier funnet støtte for en slik sammenheng. Libekind & Jasinskaja-Lahti (2000) utførte en studie i Finland med personer med innvandrerbakgrunn fra syv ulike land. Til tross for at personer med bakgrunn fra Somalia rapporterte mest diskriminering, rapporterte de mindre psykiske plager sammenlignet med innvandrere fra andre land. Dette kan være i tråd med «*discounting hypothesis*» utviklet av Crocker & Major (1989). I følge denne hypotesen kan diskriminering ha en positiv innvirkning på selvfølelsen til medlemmer av stigmatiserte grupper ved at de bruker eksternaliserende attribusjonsstrategier. For eksempel kan det å oppleve diskriminering være en forklaring på hvorfor de oppnår dårligere resultater på skolen. Ved å attribuere eksternt kan dårlige prestasjoner sees på som et resultat

av andres fordommer, fremfor manglende personlige ferdigheter (intern attribusjon). Det foreligger imidlertid lite empirisk støtte for discounting hypotesis i ikke-eksperimentelle studier (Major, McCoy, & Kaiser, 2003).

1.8 Norsk og etnisk kulturkompetanse som beskyttelsesfaktorer

Kulturkompetanse kan være en viktig ressurs for barn og unge med minoritetsbakgrunn. Kulturkompetanse handle om å beherske ulike språk, men også forståelse av ulike koder og nonverbal kommunikasjon. Noen eksempler på dette kan være blikk, gester, emosjonelle uttrykk (Oppedal et al., 2008).

Å utvikle god etnisk og norsk kulturkompetanse, gjør at barn og unge med minoritetsbakgrunn kan føle tilhørighet til og delta i både sin opprinnelseskultur og til den norske majoritetskulturen (Oppedal et al., 2008). I følge Oppedal et al., (2011) skjer utviklingen av etnisk og norsk kulturkompetanse i ulikt tempo. Etnisk kulturkompetanse utvikles i barnealderen og har sitt utspring i relasjonen mellom familien og barnet. I dette samspillet utvikler barnet kunnskap og forståelse for egen kultur, språk og tradisjoner. Dette skjer parallellt med andre viktige utviklingsprosesser hos barnet. Den norske kulturkompetansen utvikles gjennom deltagelse innenfor majoritetskulturen. Den utvikles som regel senere, når barnet begynner i barnehagen eller skolen. Utvikling av norsk kulturkompetanse innebærer å lære om norsk kultur og språk, noe som er svært viktig for å kunne lykkes på skolen og fungere godt i majoritetssamfunnet (Oppedal et al., 2011). Barnehage, skolen og helsevesenet er noen av de viktigste arenaer der barn med innvandrerbakgrunn deltar i majoritetskulturen (Oppedal et al., 2008). Otterstad & Becher (2000) bruker begrepet multikulturell kompetanse om mennesker som pendler mellom to kulturer, og kjenner til og bruker kodene i begge. I følge Otterstad & Becher (2000) vil en person med kulturkompetanse modifisere og tilpasse sin væremåte avhengig av settingen de befinner seg i.

Undersøkelser foretatt av Oppedal et al., (2011) viser at det er en sammenheng mellom både norsk og etnisk kulturkompetanse og god psykisk helse. Kulturkompetanse er assosiert med økt livskvalitet, tryggere tilknytning, gode sosiale ferdigheter og mer sosial støtte fra familie og venner (Oppedal et al., 2011). Forskning viser også at barn og unge som har god kulturkompetanse har mindre depresjon og andre psykiske plager (Oppedal, Røysamb & Heyerdahl, 2005; Oppedal, Røysamb & Sam, 2004; Håkansson & Lundbo, 2007).

1.9 Utvikling av identitet blant barn og unge med innvandrerbakgrunn

I tillegg til utvikling av den generelle identiteten, er utvikling av etnisk identitet og nasjonal identitet viktig, spesielt for barn og unge med innvandrerbakgrunn. For barn med innvandrerbakgrunn er kunnskapen om deres etniske identitet ofte knyttet opp mot foreldrenes bakgrunn (Kwak, 2003; Torgersen, 2005). Gjennom familien lærer de ulike kjennetegn og egenskaper ved sin etniske gruppe. I ungdomsalderen derimot må de selv utvide kunnskapen, utforske og ta selvstendig standpunkt til sin egen følelse av etniske identitet og tilhørighet (Torgersen, 2005). Phinney (1993) utviklet en stadiemodell om etnisk identitetsutvikling basert på Erikson og Marcias teori om identitet. I følge Phinney sin modell utvikles etnisk identitet i tre stadier. Hun beskrev det første stadiet som «*ikke utforsket identitet*». Barn på dette stadiet har hverken utforsket positive eller negative sider ved sin etniske gruppe. Det andre stadiet, kalt «*utforskning av etnisk identitet*» karakteriseres av de unge prøver å finne ut av hva det vil si å bli et medlem av sin etniske gruppe. Det tredje stadiet i Phinneys modell kalles «*oppnådd identitet*», og karakteriseres av at de unge har utforsket og forpliktet seg til egen etniske gruppe. Ungdommer som har nådd dette stadiet har i følge Phinney (1993) en trygg og positiv følelse av tilhørighet til sin etnisk gruppe.

Sammenlignet med etnisk identitet finnes det få studier om utviklingen og betydning av nasjonal identitet blant unge mennesker med innvandrerbakgrunn. Nasjonal identitet innebærer i følge Oppedal et al., (2011) at barn og unge med innvandrerbakgrunn føler seg som en del av majoritetssamfunnet, at de har en følelse av å være likestilt og likeverdig som medlemmer av majoritetssamfunnet. Resultater fra en internasjonal studie viste at nasjonal identitet blant ungdommer med innvandrerbakgrunn er forbundet med tilfredshet med livet, skoletilpasning og mindre psykologiske problemer (Sam, Vedder, Ward & Horenczyk, 2006). Tidligere forskning ble kritisert for å ha et endimensjonalt syn på identitet. Det var en antagelse om at man enten identifiserte seg med sin etniske gruppe eller følte tilhørighet til majoritetssamfunnet (Phinney et al., 2001). I dag er det en bred enighet om at personer med innvandrerbakgrunn kan ha flere identitet samtidig, noe Phinney kaller en *integrert* eller *tokulturell identitet* (bicultural identity). For eksempel kan en person se på seg selv som både norsk og pakistansk (Phinney et al., 2001). I følge Phinney et al., (2001) er en tokulturell identitet er assosiert med god selvfølelse og psykologisk tilpasning. Denne formen for identitet er vanlig i multikulturelle samfunn (Phinney, 2001). Noen mennesker med innvandrerbakgrunn kan ha en svak nasjonal identitet og en svak etnisk identitet, kalt

marginalisert identitet. Slike personer identifiserer seg ikke med noen kulturer. Marginalisert identitet er assosiert med dårlig psykologisk tilpasning (Phinney et al., 2001). Det er også mulig å ha en sterk nasjonal identitet og svak nasjonal identitet. Dette betegnes som en *assimilert identitet*. Enkelte mennesker med innvandrerbakgrunn har derimot en sterk etnisk identitet og lav nasjonal identitet, noe som kalles *separert identitet*. De ulike identitetskategoriene er basert på Berry's teori om akkulturasjon. Utvikling av enisk og nasjonal identitet er i følge Phinney et al., (2001) en del av akkulturasjonsprosessen til unge mennesker med innvandrerbakgrunn.

Identitet er dynamisk. Den utvikles og forandres i respons til utviklingspsykologiske, sosialpsykologiske og kontekstuellefaktorer (Phinney et al., 2001). Phinney og Devich-Navarro (1997) fant i sin studie at minoritetsungdommer ofte veksler mellom nasjonal og etnisk identitet avhengig av situasjonen de befinner seg i. For eksempel kan den etniske identiteten være mer fremtredende i en familiekontekst, mens den nasjonale identiteten kan komme tydeligere frem i kontekster preget av majoritetssamfunnets verdier og kultur.

1.9.1 Kjønnforskjeller og generasjonsforskjeller i følelse av identitet

Det er mye støtte for Phinneys et al., (2001) sin innen forskning, men de ulike identitetsformene ser ut til å variere i ulike land, mellom ulike innvandrergrupper og mellom ulike generasjoner. Prosjektet ICSEY utførte internasjonal en studie der de undersøkte grad av etnisk og nasjonal identitet blant innvandrere i USA, Nederland, Israel og Finland. Studien viste at ungdommer med innvandrerbakgrunn i USA og Nederland hadde sterkere etniske identiteten sammenlignet med innvandrere i Israel og Finland. Videre viste studien at ungdommer med innvandrerbakgrunn i USA og Israel hadde sterkere nasjonal identitet sammenlignet med innvandrere fra Finland og Nederland (Phinney et al., 2001). Håkansson & Lundbo (2007) sin studie viste at ungdommer med innvandrerbakgrunn i Norge hadde sterkere etniske identitet sammenlignet med den norske identitet.

Noen studier har også funnet generasjonsforskjeller i følelse av tilhørighet blant unge mennesker med innvandrerbakgrunn i Norge. En studie utført blant ungdommer og voksne med innvandrerbakgrunn viste at innvandrere har en sterkere følelse av etnisk tilhørighet sammenlignet med norskfødte med innvandrerbakgrunn. Det var derimot ingen generasjonsforskjeller i følelse av norsk tilhørighet i denne studien (SSB, 2008). Kvinnene i studien hadde imidlertid sterkere tilhørighet til Norge sammenlignet med menn.

1.10 Norsk og etnisk identitet som beskyttelsesfaktorer

I følge Allport (1954) tar medlemmer av stigmatiserte grupper som opplever diskriminering i bruk ulike strategier i forsøk på å håndtere slike påkjenninger. Slike mestringsstrategier kan være bevisste eller ubevisste, hensiktsmessige eller uhensiktsmessige (Bourguignon et al., (2006). Brandcombe, Schmitt & Harvey (1999) utviklet *Rejection-identification modell* (RIM) for å undersøke om diskriminering kan påvirke den psykiske helsen til medlemmer av stigmatiserte grupper og belyse hvilke mestringsstrategier som kan virke beskyttende. Brandscombe og medarbeidere (1999) fant at opplevd diskriminering hadde en direkte negativ sammenheng med psykiske plager. Det å oppleve diskriminering kan gi en følelse av å bli devaluert, sosialt ekskludert og avvist fra majoritetsamfunnet. I følge Branscombe et al., (1999) fører diskriminering til at medlemmer av stigmatiserte gruppemedlemmer identifiserer seg mer med sin inngruppe, og dette kan ha en indirekte positiv effekt på psykiske plager. Økt identifisering med sin egen etniske gruppe være en mestringsstrategi som kan beskytte mot de uheldige effektene diskriminering kan ha (Branscombe et al., 1999). Dette er i tråd med Phinney (1990) sin forskning. Sosial identitetsteorien (Tajfel & Turner, 2001) kan gi en mulig forklaring for hvorfor etnisk identitet kan være buffer mot diskriminering. I følge denne teorien har mennesker en tendens til å favorisere og fokusere på de positive sidene ved sin inngruppe, og dette kan både beskytte selvtilliten i møte med diskriminering (Yip, Gee, & Takeuchi 2008; Tajfel & Turner, 2001). Å omgå andre med lik bakgrunn kan gi en følelse av aksept og trygghet. Det kan også gi en følelse av sosial støtte og fellesskap, at man ikke er alene om å oppleve urettmessig behandling. Diskriminering kan føles som et angrep på selvkonseptet, sterk etnisk identitet blir en slags motvekt til slike angrep. En ulempe med denne mestringsstrategien er at det kan føre til økt diskriminering fra majoritetsamfunnet. Det kan også gjøre at man går glipp av muligheter og ulike erfaringer i majoritetssamfunnet (Branscombe et al., 2012).

Ikke alle studier har funnet støtte for at etnisk identitet kan redusere effekten opplevd diskriminering har på psykisk helse. En studie utført av Heyerdal og Kvernmo (2003) viste at sterk etnisk identitet var assosiert med eksternaliserende problemer for samiske jenter og internaliserende problemer for samiske gutter. I motsetning til Branscombe og Phinney sine studier tydet denne undersøkelsen på sterk etnisk identitet var kulturell risikofaktor for psykiske plager. Dette er i tråd med «*exacerbate hypothesis*» (forverringshypotesen). I følge denne hypotesen kan etnisk identitet forverre effekten av opplevd diskriminering (Yip et al., 12

2008). En sterk følelse av etnisk identitet kan gjøre at man blir mer oppmerksom på kommentarer eller situasjoner som kan tolkes diskriminerende og reagerer sterkere sammenlignet med personer som ikke har en like sterk etnisk identitet (Sellers & Shelton, 2003). Dette kan gi en økt følelse av opplevd diskriminering, som igjen kan ha en økt negativ effekt på den psykiske helsen.

Det finnes empirisk støtte for at både «forverringshypotesen» og «buffer hypotesen» (RIM) kan moderere sammenhengen mellom opplevd diskriminering og psykiske plager (Yip et al., 2008). Noen studier har derimot ikke funnet støtte for en slik moderatoreffekt. Pascoe & Richman (2009) utførte en metaanalyse der de undersøkte 134 studier som omhandlet sammenhengen mellom opplevd diskriminering og helse. 18 % av studiene som ble undersøkt viste at identifisering med egen gruppe kan beskytte mot opplevd diskriminering. 12 % av studiene viste derimot at etnisk identitet kan være negativt for den psykiske helsen, og i 71 % av studiene viste at identifisering med egen gruppe ikke hadde noen modererende effekt på sammenhengen mellom opplevd diskriminering og psykiske plager (Pascoe & Richman, 2009). De sprikende funnene tegner et komplekst bilde av betydningen av etnisk identitet blant mennesker med innvandrerbakgrunn. Det indikerer også at det er behov for mer forskning på feltet.

I følge Branscombe et al. (2012) kan det å ta avstand fra sin ingruppe og identifisere seg med majoritetsgruppen være en annen måte å beskytte seg mot diskriminering på. Branscombe et al. (2012) beskriver dette som en individualistisk mestringsstrategi. Det å bli akseptert som en del av majoritetsgruppen i samfunnet kan redusere sannsynligheten for å oppleve diskriminering i fremtiden som igjen kan beskytte den psykiske helsen. Om man identifiserer seg med sin stigmatiserte gruppe eller majoritetsgruppen kommer an på aspekter ved den sosiale konteksten. I følge Branscombe et al (2012) kan begge strategiene beskytte individet mot diskriminering, og det er fordeler og ulemper knyttet til begge. Som nevnt kan personer med innvandrerbakgrunn ha en tokulturell identitet (Phinney et al. 2001). Rejection-identification model (RIM) har blitt kritisert for å ha et endimensjonalt perspektiv (Jasinskaja-Lahti, Liebkind & Solheim, 2009). I denne studien vil derfor både norsk og etnisk identitet bli undersøkt som mulige moderatorer og mediatorer.

1.11 Identitetskrise som risikofaktor

For barn og unge med innvandrerbakgrunn kan identitetsdannelsen være mer utfordrende sammenlignet med barn og unge som tilhører majoritetskulturen (Kwak, 2003). Barn med innvandrerbakgrunn må både utforske sin opprinnelses kultur og majoritetskulturen (Ward et al., 2001). For enkelte barn med innvandrerbakgrunn kan denne prosessen være svært vanskelig. Baumeister et al., (1985) beskrev dette som «identity deficit crisis». Identitetskrise omhandler vansker med å ta valg og forplikte seg i forhold til mål, verdier og roller i sin egen kultur og/eller majoritetskulturen. I følge Oppedal, Røysamb & Heyerdahl, (2005) kan noen barn og unge med innvandrerbakgrunn føle seg presset å ta et valg mellom roller i sin etniske gruppe eller majoritetsgruppen. Andre har vansker med å bestemme seg for hvor stor grad de skal forplikte seg og identifisere seg med begge gruppene. Slike kriser kan skape problemer i forhold til å oppnå etnisk identitet, som i følge Phinney (1989) er viktig for å oppnå en god mental helse. Ifølge Oppedal et al., (2004) kan identitetskrise være en risikofaktor for psykisk plager hos unge med innvandrerbakgrunn.

Studier viser at negative reaksjoner fra omgivelsene kan skape problemer i forhold til følelse av tilhørighet (Oppedal et al, 2011). Slike reaksjoner kan både komme fra medlemmer av majoritetssamfunnet og medlemmer av minoritetsmiljøet. Barn og unge med innvandrerbakgrunn kan ha en norsk identitet, men oppleve at majoritetssamfunnet ikke anerkjenner dem som norske (oppedal et al., 2011). Slike opplevelser kan tenkes å føre til forvirring rundt følelse av tilhørighet. Noen barn med innvandrerbakgrunn kan også erfare å få negative tilbakemeldinger fra minoritetsmiljøet på grunn av sin norske identitet. De kan oppleve å bli kritisert for hvordan de kler seg, for å ha dårlig kjennskap til tradisjonene i sin etniske gruppe eller for å ikke kunne morsmålet sitt godt nok (Oppedal et al., 2011). Slike erfaringer kan tenkes å skape vansker i forhold til følelse av tilhørighet til egen etniske gruppe.

1.11.1 Kjønnforskjeller og generasjonsforskjeller i identitetskrise

Foreldres holdninger knyttet til integrering og kulturell bevaring kan være en kilde til konflikt for barn og unge med innvandrerbakgrunn (Torgersen, 2005). Studier utført blant innvandrerfamilier viser at innvandrerforeldre ofte forventer at deres døtre skal velge verdier og tradisjoner knyttet til deres kultur. Denne kjønnsrolleforventningen er spesielt sterk for jenter som er født i mottakslandet (Dion & Dion, 2001). Konflikter kan oppstå dersom

foreldrenes forventninger ikke samsvarer med barnas ønsker. I følge Dion & Dion (2001) opplever innvandrerjenter også større kjønnsrollekonflikter og kulturelle konflikter sammenlignet med innvandrer gutter.

Studier viser at måten barn med innvandrerforeldre tilpasser seg majoritetssamfunnet på, skiller seg tydelig fra innvandrerbarns tilpasning (Cuèllar, 2000). Innvandrerbarn kan oppleve utfordringer i forhold til å forstå og tilegne seg en ny kultur som skiller seg fra kulturen i deres opprinnelige hjemland. I motsetning til innvandrerbarn har ikke barn med innvandrerforeldre noen direkte oppveksterfaringer fra hjemlandet. De norskfødte barna med innvandrerforeldre må derfor både tilegne seg foreldrenes tradisjonelle kultur og majoritetssamfunnets kultur (Torgersen, 2005). Av den grunn kan det kanskje tenkes at norskfødte med innvandrerforeldre er spesielt utsatt for konflikter rundt sin identitet da de i større grad står mellom to kulturer.

1.12 Venneproblemer som risikofaktor

Vennskap mellom barn er av stor betydning i barn og unges liv. De første vennskskapsrelasjonene dannes ofte i tidlig barnealder. Som barn deltar man ofte i lek og ulike aktiviteter sammen med andre barn. Etter hvert som barna blir eldre endrer vennskap karakter, og behovet for vennskap blir enda viktigere (Oppedal, 2008). I ungdomsalderen overtar venner noen av funksjonene som foreldre har hatt tidligere. I denne perioden handler vennskap ofte om å dele tanker, følelser, og opplevelser. Forskning viser at vennskap i barndommen er assosiert med positiv sosial utvikling, god selvfølelse, følelse av sosial støtte og trygghet (Ruud, 2010). Vennskap er også viktig for utvikling identitet, tilpasning og trivsel (Oppedal et al., 2008).

Ikke alle barn har gode vennskskapsrelasjoner. Om lag 10-15 % av barn opplever å bli avvist av sine jevnaldrende. Venneproblemer kan henge sammen med deres personlige egenskaper som sjenanse og lite sosial kompetanse. Det kan også henge sammen med miljømessige faktorer (Oppedal et al., 2008). Barn og unge som har vansker med å skape og opprettholde vennskap med andre barn har økt risiko for å utvikle psykiske problemer (Carr, 2006). I slutten av barnealderen kan disse barna grovt deles inn i to kategorier. Barn som opplever å bli avvist av jevnaldrende kan bli aggressive og ha økt risiko for å utvikle eksternaliserende atferdsvansker. Andre barn kan derimot bli lite selvhevdende og underdanige. Slike barn blir ofte utsatt for

mobbing og har økt risiko for å utvikle lav selvfølelse og internaliserende vansker som angst og sosial tilbaketrekning (Carr, 2006; Tetzchner, 2001).

1.12.1 Kjønnforskjeller og generasjonsforskjeller i venneproblemer

I følge Tetzchner (2001) har jenter i majoritetskulturen gjennomsnittlig færre venner i barnealderen sammenlignet med gutter, men ettersom barna blir eldre endrer dette mønsteret seg. I ungdomsalderen har jenter ofte flere venner enn gutter. Studier viser at gutter er mer eksponert for mobbing, men at jenter ser ut til å tåle mobbing dårligere og får mer psykiske plager sammenlignet med gutter (Roland, 2002). Det kan henge sammen med at jenter ofte er mer relasjonelt orientert, og derfor mer sårbare for relasjonelle stressorer.

Betydningen av vennskap i individualistiske kulturer er noe forskjellig sammenlignet med andre kollektivistiske kulturer. I kollektivistiske kulturer er sosiale nettverk i større grad knyttet opp mot familien (Oppedal et al., 2008). Vennskap med norske barn er av stor betydning for barn med innvandrerbakgrunn, da dette kan øke den norske kulturkompetansen og gi en følelse av å være akseptert av majoritetssamfunnet. Manglende norsk kulturkompetanse kan skape vansker i forhold til å danne og opprettholde vennskap på tvers av etniske grupper (Oppedal et al., 2008). Studier tyder på at barn med innvandrerbakgrunn har flere problemer med venner sammenlignet norske jevnaldrende (Oppedal et al., 2008). Andre studier har derimot ikke funnet forskjeller i venneproblemer blant barn med norsk og innvandrerbakgrunn (Slydahl, 2010).

En studie blant personer med innvandrerbakgrunn i alderen 16-25 år viste at unge norskfødte med innvandrerforeldre hadde flere norske venner sammenlignet med eldre innvandrere. De norskfødte med innvandrerforeldre hadde også flere fortrolige venner og rapporterte mindre ensomhet sammenlignet med eldre innvandrere. Videre viste undersøkelsen at 3 av 10 med innvandrerbakgrunn ikke hadde noen norske venner; og andelen uten norske venner så ut til å øke med alderen (SSB, 2008). Studien viste også at menn hadde hyppigere kontakt med venner enn kvinner, men at kvinner hadde flere norske venner sammenlignet med menn. Det var imidlertid forskjeller i venneproblemer blant innvandrere fra ulike land (SSB, 2008).

1.13 Formål og hypoteser i denne undersøkelsen

Formålet med denne studien er å undersøke om det er en sammenheng mellom grad av opplevd diskriminering og grad av selvrapporterte emosjonelle plager hos barn med

innvandrerbakgrunn i alderen 10-14 år. Dette vil bli undersøkt med utgangspunkt i et utvalg hentet fra prosjektet Ungdom, Kultur og mestring (UngKul). Barna i dette utvalget er hovedsaklig bosatt i ulike deler i Oslo og Bergen.

Som nevnt innledningsvis viser studier at barn og unge med minoritetsbakgrunn i Norge opplever diskriminering (Seeberg, 2011). Det er derfor av stor betydning å undersøke om opplevelser med diskriminering kan få negative konsekvenser for den psykiske helsen til barn og unge med innvandrerbakgrunn.

Forskning på sammenhengen mellom opplevd diskriminering og psykiske plager er hovedsaklig utført blant ungdommer og voksne, det er derimot forsket lite på denne sammenhengen blant yngre barn med innvandrerbakgrunn (Oppedal, 2011). I tillegg finnes det lite kunnskap om prosessene og mekanismene mellom opplevd diskriminering og psykiske plager, samt hvilke faktorer som kan virke modererende og medierende på denne sammenhengen (Seeberg, 2011; Liebkind et al., 2006). Det finnes empirisk støtte for at faktorer som ekstern attribuering, sosial støtte, selvfølelse og etnisk identitet kan ha en beskyttende effekt mot diskriminering (Jasinskaja-Lahti, Jaakkola, Liebkind, & Reuter, 2006). I denne undersøkelsen har jeg derimot valgt å undersøke både norsk og etnisk identitet, samt norsk og etnisk kulturkompetanse som mulige moderatorer og mediatorer på sammenhengen mellom grad av opplevd diskriminering og grad av emosjonelle plager. Det er få studier som har undersøkt betydningen av etnisk identitet hos yngre barn med flerkulturell bakgrunn i Norge. Det eksisterer også lite forskning på innvandreres grad av identifisering med majoritets samfunnet (Phinney et al., 2001). Basert på Rejection- Identification modellen (RIM) er min hypotese at det er en positiv sammenheng mellom grad av opplevd diskriminering og grad av emosjonelle plager, men at sterk identifisering med egen etnisk gruppe vil moderere og mediere denne sammenhengen blant barna i dette utvalget. Ettersom noen studier har vist at nasjonal identitet er assosiert med god psykisk helse hos barn med innvandrerbakgrunn (Oppedal et al., 2011), er min hypotese at også norsk identitet kan ha en tilsvarende medieringseffekt og moderatoreffekt på sammenhengen mellom opplevd diskriminering og emosjonelle plager.

På bakgrunn av tidligere forskning er min hypotese at både norsk og etnisk kulturkompetanse også vil ha medierende og modererende effekt på sammenhengen mellom grad av opplevd diskriminering og grad av emosjonelle plager for barna i dette utvalget. Empiriske studier har

vist at kulturkompetanse er assosiert med god psykisk helse, men det finnes få studier som har undersøkt betydningen av kulturkompetanse i forhold til diskriminering.

Opplevd diskriminering er et komplekst fenomen som blant annet henger sammen med faktorer som kjønn og generasjonsstatus (Seeberg, 2011). Jeg har derfor også valgt å fokusere på disse faktorene i min studie. Basert på tidligere utførte studier (Prieur, 2004; SSB, 2008) er min hypotese at gutter opplever mer diskriminering enn jenter, og at innvandrerbarn opplever mer diskriminering sammenlignet med norskfødte barn med innvandrerforeldre. I tråd med tidligere forskning er min hypotese at jenter har mer emosjonelle plager sammenlignet med gutter (Carr, 2006), og norskfødte med innvandrerforeldre har mer emosjonelle plager sammenlignet med innvandrerbarn. I tillegg har denne studien som mål å undersøke om det finnes kjønnsforskjeller og generasjonsforskjeller i forhold til kulturkompetanse, identitet, identitetskrise og venneproblemer for barn med innvandrerbakgrunn i Oslo og Bergen.

Diskriminering er kun en av mange risikofaktorer som kan bidra til emosjonelle plager. Denne oppgaven vil derfor også undersøke om andre risikofaktorer som venneproblemer og identitetskrise også kan bidra til eller forsterke emosjonelle plager.

Foreliggende studie har som mål å besvare følgende spørsmål knyttet til yngre barn med innvandrerbakgrunn i Norge:

1. Har grad av opplevd diskriminering sammenheng med grad av emosjonelle plager?
2. Er denne sammenhengen direkte eller kan den modereres og medieres av norsk og etnisk identitet og norsk og etnisk kulturkompetanse?
3. Er det forskjell mellom innvandrerbarn og norskfødte barn med innvandrerforeldre i forhold til grad av opplevd diskriminering, grad av emosjonelle plager, norsk og etnisk kulturkompetanse, norsk og etnisk identitet, identitetskrise, og venneproblemer?
4. Er det forskjell mellom gutter og jenter med innvandrerbakgrunn i forhold til grad av opplevd diskriminering, grad av emosjonelle plager, norsk og etnisk kulturkompetanse, norsk og etnisk identitet, identitetskrise, og venneproblemer?
5. Kan opplevd diskriminering, venneproblemer, identitetskrise, kjønn og generasjon predikere varians i emosjonelle plager?

2 Metode

Datamaterialet i denne undersøkelsen ble samlet inn i regi av Nasjonalt Folkehelseinstitutt i perioden 2007-2010. Dette ble gjort i forbindelse med delprosjektet "Familiestudien" under forskningsprogrammet «Ungdom, Kultur og Mestring», UngKul. UngKul programmet inkluderer flere ulike delstudier som har et longitudinelt design og en felles overordnet målsetting om å studere betydningen av migrasjon og etnisitet i forhold til psykososial tilpasning og psykisk helse gjennom barne- og ungdomsårene. Målgruppen for Familiestudien var elever mellom 10 og 14 år ved 22 barne- og ungdomsskoler i Oslo og 4 i Bergen. Rekrutteringen foregikk i faser; i den første fasen ble skoler i bydeler med høy innvandrерandel invitert. I neste fase ble skoler i områder med betydelig lavere andel innvandrерfamilier også invitert. I forkant av undersøkelsen fikk lærerne på skolene informasjon om studien som de videreformidlet til elevene. Informasjonsbrosjyrer, invitasjonsbrev og samtykkeerklæringer var oversatt til 8 forskjellige språk. Elevene fikk denne informasjonen med seg hjem fra skolen, og den var tilgjengelig på norsk og på barnets morsmål. Lærerne hadde ansvar for å samle inn samtykkeerklæringerne undertegnet av foreldrene, som var en forutsetning for at eleven kunne delta. Gjennomsnittelig deltakelse var 70 %, men det var store variasjoner mellom skoler og klasser. Andelen elever med etnisk minoritetsbakgrunn som deltok på de ulike skolene varierte fra 6 % til 32 % i Bergen og fra 14 % til 94 % i Oslo. Gjennomsnittsandelen i Bergen i skoleåret 2008-2009 var på 18.3 %, og 58.6 % i Oslo.

2.1.1 Utvalget i Familiestudien

Utvalget i UngKul bestod av innvandrerbarn, norskfødte med innvandrерforeldre, etnisk norske barn med to norske foreldre, og barn som både hadde én norsk forelder og én utenlandsk forelder. Sistnevnte ble definert som interkulturelle.

Det totale antallet elever som har deltatt på ett tidspunkt i UngKuls Familiestudie er 2479. Av disse var det 231 elever som møtte kriteriene for å være interkulturelle eller hadde etnisk minoritetsbakgrunn, men én av foreldrene var fra et vestlig land (Vest-Europa, Nord-Amerika eller Oceania) og én fra et ikke-vestlig land. Med tanke på formålet med min studie, ble disse ekskludert. Likeledes ble 1188 etnisk norske elever ekskludert.

2.1.2 Utvalget i denne studien

Det totale utvalget i denne studien bestod av 1060 barn mellom 10 og 14 år med innvandrerbakgrunn. I datafilen som ble gitt fra Folkehelseinstituttet hadde 616 elever «missing» på variabelen «generasjonsstatus». Etersom informasjon om generasjonsstatus er en viktig del av problemstillingene i denne undersøkelsen, ble disse respondentene fjernet fra datamaterialet. Foreliggende undersøkelse er følgelig basert på informasjon fra til sammen 444 barn med innvandrerbakgrunn. De hadde bakgrunn fra 59 ulike nasjoner, hvorav barn med opprinnelse fra Pakistan, Tyrkia, Sri Lanka, Marokko og Somalia utgjorde de største gruppene. Det var for få barn i hver «innvandrergruppe» til at disse kunne studeres separat. For å utføre statistiske analyser på en tilfredsstillende måte ble de derfor undersøkt samlet, men klassifisert som innvandrerbarn eller norskfødte barn av innvandrerforeldre. Utvalget bestod av 131 (29,5 %) innvandrerbarn og 313 (70,5 %) norskfødte barn med innvandrerforeldre. Det var 216 gutter (48,6 %) og 228 jenter (51,4 %) med i denne undersøkelsen.

2.1.3 Prosedyre

Spørreundersøkelsen hadde tidligere blitt gjennomført i klasserommene på de ulike skolene i skoletiden. Det var forskningsassistenter som hadde fått opplæring på Folkehelseinstituttet, og en lærer, tilstede under utfyllingen. Lærerne var til stede for å sørge for ro i klasserommet, mens forskningsassistentene hadde ansvaret for alle sider ved gjennomføringen av datainnsamlingen, inkludert å hjelpe elever som hadde problemer med å fylle ut skjemaet på grunn av dårlige leseferdigheter, eller av andre grunner. Forskningsassistentene ga kort informasjon om hensikten til spørreundersøkelsen. Barna ble informert om at det var frivillig å delta og at besvarelsen ville bli anonymisert. Videre fikk barna instruksjoner om hvordan de skulle fylle ut spørreskjemaene, og at de måtte si i fra hvis det var noe de ikke forstod. Prosedyrer for hvordan instruksjonene skulle gjøres var utarbeidet på forhånd. Spørreskjemaene ble utdelt og samlet inn av forskningsassistentene, og det ble satt av to skoletimer til utfyllingen.

2.1.4 Etske forskningshensyn

Ungkul prosjektet var på forhånd blitt godkjent av Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK) og Datatilsynet. Studien ble også utført i tråd med Helsinkideklarasjonen. Datamaterialet ble anonymisert ved at navnene til deltakerne ble

erstattet med et nummer på spørreskjemaene. Ved hjelp av en kodenøkkel kunne navn og nummer kobles sammen. Navn og nummer ble lagret separat og kun få personer hadde tilgang til kodenøkkelen. De datafilene som ble utlånt fra UngKul er totalt aidentifisert, det vil si at det ikke er mulig å koble informasjon til person.

2.2 Måleinstrumentene

Spørreskjemaene som ble benyttet i UngKul studien består av mange ulike skalaer. I denne undersøkelsen ble måleinstrumenter som måler emosjonelle plager, venneproblemer, opplevd diskriminering, kulturkompetanse, identitet, og identitetskrise valgt ut og analysert. Utsagnene i de ulike skalaene er gjengitt i teksten nedenfor.

Tabell 1: Oversikt over uavhengig og avhengige variabler i denne studien.

Uavhengige variabler	Antall	Avhengige variabel	Antall
Opplevd diskriminering	5 utsagn	Emosjonelle plager	5 utsagn
Venneproblemer	5 utsagn		
Norsk og etnisk kulturkompetanse	7 spørsmål		
Norsk og etnisk identitet	6 utsagn		
Identitetskrise	7 utsagn		

2.2.1 Strengths and difficulties questionnaire (SDQ)

SDQ er et screeningsinstrument som måler psykiske plager og ressurser hos barn i alderen 4-16 år. Måleinstrumentet ble utviklet av Goodman (1997) og er en av de mest brukte screeningsinstrumentene for psykiske plager hos barn og unge internasjonalt. Instrumentet er brukt blant ulike etiske grupper og oversatt til over 60 ulike språk, inkludert norsk (Richter, Sagatun, Heyerdahl, Oppedal, & Røysamb, 2011). SDQ finnes både i kortversjon og utvidet versjon. I denne undersøkelsen er kortversjonen av SDQ benyttet. Den består av 5 skalaer med tilsammen 25 spørsmål som omhandler emosjonelle problemer, venneproblemer, hyperaktivitet, atferdsproblemer og prososial atferd (www.sdqinfo.com). Med unntak av prososial atferd, kan delskalaene gi en total problemskåre. En totalskåre på 0 indikerer fravær av plager og totalskåre på 40 indikerer mye plager (Heyerdahl, 2003). Faktoranalytiske studier gir generelt støtte for femfaktorstrukturen av den norske versjonen av SDQ, noe som indikerer at de måler ulike fenomener (Richer et al., 2011). De ulike delskalaene kan derfor skåres separat. Framfor å inkludere alle delskalaene i SDQ, har jeg i denne undersøkelsen kun valgt ut delskalaene som måler emosjonelle problemer og venneproblemer. En grunn til det er

at noen studier har vist at barn og unge med innvandrerbakgrunn rapporterer mer psykiske plager og problemer med venner sammenlignet med etnisk norske barn (Sam, 1994; Oppedal et al., 2008). En annen grunn er at barna i denne studien skårte høyest på disse skalaene. Det finnes ulike versjoner av SDQ, for foreldre, lærere og barn/ ungdommer. Denne studien har benyttet versjonen «selvutfylling for barn og unge i alderen 11-16 år» der de selv kunne krysse av på svaralternativene de syntes passet best.

2.2.2 Emosjonelle plager

Den avhengige variabelen i denne studien var emosjonelle plager. Dette ble målt ved hjelp av fem utsagn fra Strengths and difficulties questionnaire (SDQ). Skalaen tar sikte på å måle grad av tristhet, engstelse og bekymring. Utsagnene om emosjonelle plager var som følger: *«jeg er ofte lei meg, nedfor eller på gråten», «jeg bekymrer meg mye», « jeg blir nervøs i nye situasjoner. Jeg blir lett usikker», «jeg er redd for mye. Jeg blir lett skremt», «jeg har ofte hodepine, vondt i magen eller kvalm»*. Etter hvert utsagn kunne barna krysse av på svaralternativene «stemmer ikke», «stemmer delvis», eller «stemmer helt». De angitte svarene kan skåres fra 0 til 2. Denne skalaen kan skåres separat og gi en maksimal skåre på 10. En skåre på 6 eller mer ansees å være over klinisk terskel, og barn med slike skårer kan ha behov for behandling (Goodman et al., 1998). Denne undersøkelsen har ikke brukt bestemte grenseverdier («cut off points»), men heller vurdert emosjonelle plager på en kontinuerlig skala, der 0 indikerer fravær av emosjonelle plager og 10 indikerer høy grad av emosjonelle plager. Tidligere studier har vist en akseptabel Cronbach alpha for selvrapporterte emosjonelle plager. Sagatun, Lien, Sørgaard, Bjernes, & Heyerdahl (2007) rapporterte en Cronbach alpha på $\alpha = .70$ for hele SDQ og $\alpha = .73$ for emosjonelle plager i sin studie. Reliabilitetsanalysen for emosjonelle plager i denne undersøkelsen var $\alpha = .66$.

2.2.3 Venneproblemer

Venneproblemer var en uavhengig variabel i denne undersøkelsen. Det ble målt ved hjelp av 5 utsagn fra SDQ. Denne delskalaen omhandler sosiale relasjoner og tilpasning hos barn og unge. Utsagnene som måler venneproblemer var som følger: *«Jeg er ofte for meg selv. Jeg gjør som oftest ting alene », «jeg kommer bedre overens med voksne enn de på min egen alder», «andre barn plager eller mobber meg », «jeg har en eller flere gode venner», «jeg blir som regel likt av andre på min alder»*. De to siste utsagnene er snudd. Deltakerne responderte ved hjelp av en 3 poengs Likert-skala. De tre svaralternativene var «stemmer ikke», «stemmer

delvis», «stemmer helt». De angitte svarene på de fem utsagnene kan skåres fra 0 til 2. I likhet med de andre delskalaene i SDQ kan denne underskalaen skåres separat. Skalaen kan gi en maksimalskåre på 10 der 0 indikerer fravær av venneproblemer og 10 indikerer mye venneproblemer. En delskåre på 4-5 eller mer ansees for å være over klinisk terskel (Goodman et al., 1998). Slike grenseverdier ble imidlertid ikke benyttet i denne studien. I foreliggende undersøkelse ble skalaen brukt som et kontinuerlig mål der grad av venneproblemer varierte fra lite til mye. Tidligere studier har vist at skalaen som måler venneproblemer har dårligere Cronbach alpha sammenlignet med emosjonelle problemer. Cronbach alpha har variert fra $\alpha = .41$ til $\alpha = .60$ (Heyerdahl, 2003). Denne studien hadde en Cronbach alpha på $\alpha = .41$.

2.2.4 Opplevd diskriminering

Opplevd diskriminering var en uavhengig variabel i denne studien, og ble målt ved hjelp av fem utsagn som omhandler ulike opplevelser med å bli urettferdig eller negativt behandlet på grunn av etnisk tilhørighet. Leddene som måler opplevd diskriminering var som følger: «*jeg syntes andre har oppført seg urettferdig eller negativt ovenfor folk fra min kultur*», «*jeg føler meg ikke akseptert av folk fra andre kulturer*», «*jeg føler at folk fra andre kulturer har noe i mot meg*», «*Jeg har blitt ertet eller fornærmet på grunn av min kulturelle bakgrunn*», «*Jeg har blitt truet eller angrepet på grunn av min kulturelle bakgrunn*». Deltakerne måtte svare ved hjelp av en 4-poengs Likert- skala med svaralternativene «helt enig», «delvis enig», «delvis uenig», «helt uenig». Respondentene skulle krysse av på det alternativet som de syntes passet best. Denne skalen ble utviklet av Berry, Kyunghwa, Liebkind, Sabbattier, Sam, Virta, Westin, & Phinney (1993), og har blitt brukt i forskning med ulike etniske grupper i ulike land. Alphaen i disse studiene har variert fra $\alpha = .68$ til $.81$ (Liebkind & Jasinskaja, 2000). Reliabilitetsanalysen for skalaen opplevd diskriminering i foreliggende studie viste en Cronbach alpha på $\alpha = .74$.

2.2.5 Norsk og etnisk kulturkompetanse

Norsk og etnisk kulturkompetanse var uavhengige variabler i denne undersøkelsen. Det ble målt ved hjelp av 7 spørsmål, hvorav 4 spørsmål målte norsk kulturkompetanse og 3 spørsmål målte etnisk kulturkompetanse. Denne skalaen er utviklet av Oppedal (2003). Spørsmålene omhandler hvorvidt barna føler at de behersker norsk og /eller sitt andre morsmål skriftlig og muntlig, og om de har norske venner og/ eller venner med lik kulturelle bakgrunn.

Spørsmålene om norsk kulturkompetanse var som følger: «*Hvor lett er det for deg å få nye venner blant norskspråklige elever på skolen?*», «*Hvor lett er det for deg å bruke norsk når du arbeider med skolefagene?*», «*hvor lett er det for deg å skrive på norsk?*», «*hvor lett er det for deg å snakke norsk når du er sammen med norske venner?*». Spørsmålene som målte etnisk kulturkompetanse var som følger: «*Hvor lett for deg er det å snakke på morsmålet ditt?*», «*hvor lett er det for deg å skrive på morsmålet ditt?*», «*Hvor lett er det for deg å få venner blant elever fra din egen kultur?*». Disse spørsmålene ble besvart ved hjelp av en fireledds Likert-skala med svaralternativene «*veldig vanskelig*», «*ganske vanskelig*», «*ganske lett*», «*veldig lett*». Det ble utført en reliabilitetsanalyse av begge skalaene. Norsk kulturkompetanse viste en Cronbach alpha på $\alpha = .61$, noe som indikerer en akseptabel intern konsistens. Etnisk kulturkompetanse hadde noe dårligere alpha, $\alpha = .60$.

2.2.6 Norsk og etnisk identitet

Norsk og etnisk identitet var uavhengige variabler i denne studien. Det ble målt ved hjelp av seks utsagn, hvorav tre måler norsk identitet og tre måler etnisk identitet. Disse skalaene omhandler grad av selvidentifisering og opplevd tilhørighet til sin egen etniske gruppe og majoritetssamfunnet. På spørreskjemaet ble det presisert at det er mulig å føle seg som medlem av en eller flere kulturelle grupper. Skalaen som måler norsk identitet er basert på en skala utviklet av Phinney og Devich-Navarro (1997). Utsagnene som måler norsk identitet var som følger: «*jeg ser på meg selv som norsk*», «*jeg er glad for å være norsk*», «*jeg er stolt av å være norsk*». Skalaen som måler etnisk identitet er plukket ut av Phinney's Multigroup Ethnic Identity Measure utviklet av Phinney (1992). Leddene som måler etnisk identitet var følgende: «*jeg ser på meg selv som en pakistaner/ vietnamneser, chilener/ somalier/ annet*», «*jeg er stolt av å være pakistaner/ vietnamneser, chilener/ somalier/ annet*», «*jeg føler at jeg er en del av den pakistanske/ chilenske/ somaliske/ kulturen*. Barna svarte ved hjelp av en firepunkts likertsskala med svaralternativene «*helt enig*», «*delvis enig*», «*delvis uenig*», «*helt uenig*». Disse skalene er brukt i forskning blant personer med ulik etnisk bakgrunn (Torgersen, 2005). Virta, Sam & Westin (2004) rapporterte en Cronbach alpha på $\alpha = .77$ for norsk identitet og $\alpha = .85$ for etnisk identitet i sin studie med tyrkiske ungdommer. Reliabilitetsanalysen for etnisk identitet og norsk identitet i foreliggende undersøkelse hadde god alpha, på henholdsvis $\alpha = .80$ og $\alpha = .88$.

2.2.7 Identitetskrise

Identitetskrise var en uavhengig variabel i denne undersøkelsen. Det ble målt ved hjelp av 7 utsagn utviklet av Oppedal, Røysamb & Sam (2004). Disse spørsmålene handler om problemer med å velge og forplikte seg til en etnisk rolle. Utsagnene som omhandlet identitetskrise var som følger: «*Det er vanskelig å leve som en norsk ungdom*», «*det er vanskelig å bestemme om jeg bør leve som ungdommer i min egen kultur*», «*det er vanskelig å vite om vennene mine syntes det er ok at jeg lever som ungdommer i mine foreldres hjemland*», «*det er vanskelig å vite om jeg skal velge å leve som en norsk ungdom*», «*det er vanskelig å vite om mine norske venner syntes at jeg bør leve som dem*», og «*det er vanskelig for norske og innvandrere ungdommer å være sammen på grunn av forskjellige regler*».

Spørsmålene ble besvart ved hjelp av en fire- poengs Likert- skala med svar alternativene «nei, aldri», «ja, av og til», «ja, flere ganger», «ja, svært ofte». Skalaen hadde en Cronbach alpha på $\alpha = .87$ i denne studien.

2.2.8 Demografiske variabler

Deltakerne i studien fylte ut informasjon om kjønn, alder, klassetrinn, familiebakgrunn, opprinnelsesland, fødested (om de er født i Norge eller utlandet), og foreldrenes fødested. Se appendix 1 for fullstendige navn på spørsmål og svaralternativer.

2.2.9 Statistiske analyser

Dataprogrammet SPSS versjon 19 ble brukt i utførelsen av de statistiske analysene.

Signifikansnivået ble satt til 0.01 og 0.05 i alle analysene i denne undersøkelsen. Deskriptiv statistikk ble benyttet for å beskrive utvalget som helhet, samt kjønns- og generasjonsforskjeller i de ulike variablene. Det ble utført uavhengige t-tester for å undersøke om forskjellene mellom kjønn og generasjoner var var signifikante eller de skyldtes tilfeldigheter. Pearson product- moment korrelasjonsanalyse ble utført for å undersøke sammenhenger mellom variablene i studien. Hierarkisk multipl regressjonsanalyse ble brukt for å undersøke eventuelle modereringseffekter av norsk og etnisk identitet og kulturkompetanse på sammenhengen mellom opplevd diskriminering og emosjonelle plager. Det ble også brukt hierarkisk multipl regressjonsanalyse for å undersøke mulige medieringseffekter av norsk og etnisk kulturkompetanse. Sobels test for mediering ble i tillegg benyttet (<http://quantpsy.org/sobel/sobel.htm>). Videre ble standard multipl regressjonsanalyse ble benyttet for å finne ut hvilke prediktorvariabler som kunne forklare

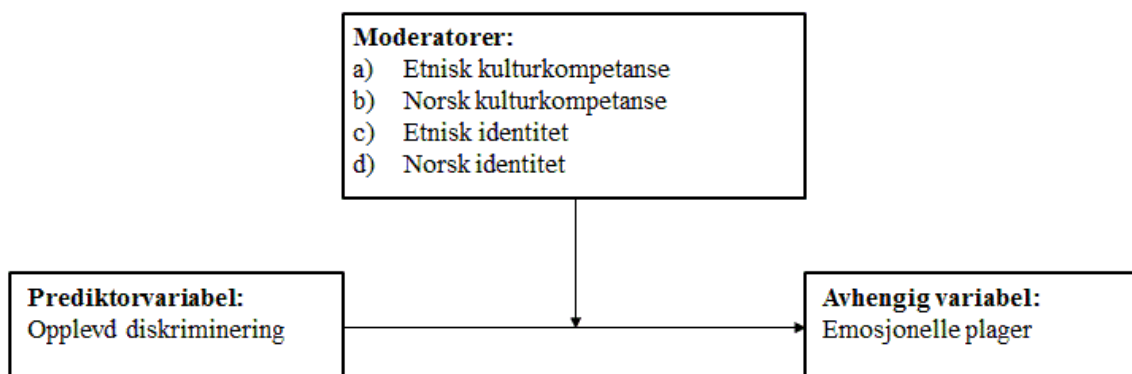
mest varians i emosjonelle plager, og hvor mye varians disse variablene til sammen forklarte. Prediktorvariablene som ble inkludert i denne undersøkelsen var opplevd diskriminering, venneproblemer, identitetskrise, kjønn og generasjon.

Når variabler i denne oppgaven blir kalt ”uavhengige” og ”avhengige” betyr ikke det at det er snakk om årsaks- og virkningsforhold, men om samvariasjon mellom variabler. Uavhengige variabler kalles i denne sammenheng også for ”prediktorvariabler”.

2.2.10 Moderatormodeller

Moderatorvariabler påvirker retningen eller styrken mellom en prediktorvariabel og en avhengig variabel (Baron & Kenny, 1989). I denne studien er det undersøkt om grad av etnisk og norsk kulturkompetanse og etnisk og norsk identitet kan styrke eller svekke sammenhengen mellom grad av opplevd diskriminering og grad av emosjonelle plager.

Figur 1: Moderatormodell

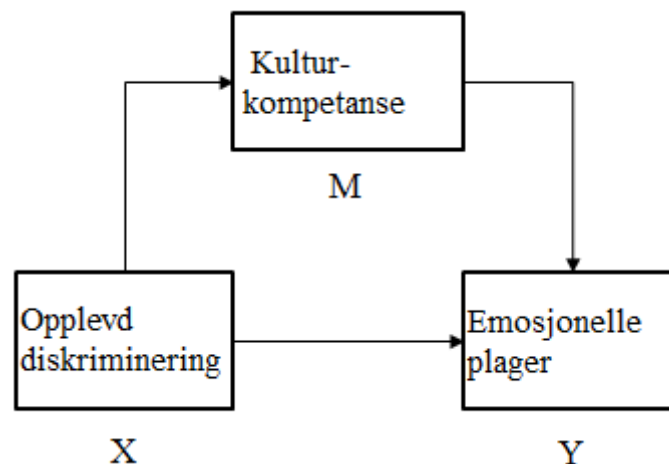


2.2.11 Medieringsmodeller

Blir det fastslått en sammenheng mellom en prediktorvariabel og en avhengig variabel blir gjerne neste spørsmål hvilken ”mekanisme” som teoretisk kan forklare denne sammenhengen. Når man leter etter slike mekanismer er målet å finne ut om sammenhengen kan forklares ved at prediktorvariablen statistisk sett påvirker en tredjevariabel som så igjen fører til en endring i verdien på en avhengig variabel. Tredjevariablen sies da å fungere som en *mediator*.

Medierings effekter oppstår m.a.o når sammenhengen mellom en uavhengig variabel og avhengig variabel skyldes en annen variabel (Cozby, 2001). For å utføre medieringsanalyser må bestemte kriterier være oppfylt (Baron & Kenny, 1986). Først må det være en signifikant korrelasjon mellom prediktor variabelen og den avhengige variabelen, som i dette tilfellet er opplevd diskriminering og emosjonelle plager. Det neste kriteriet er at det må være en signifikant korrelasjon mellom prediktorvariabelen og mediatorvariabelen, som i denne studien er opplevd diskriminering og kulturkompetanse. Videre må det påvises en signifikant reduksjon av opplevd diskriminering på emosjonelle plager, når disse variablene i tillegg til kulturkompetanse blir tatt med i analysen. Dersom disse kriteriene oppfylles kan kulturkompetanse sies å ha en medieringseffekt på sammenhengen opplevd diskriminering og emosjonelle plager.

Figur 2: Mediatormodell



2.2.12 Forberedende analyser

Før analysene ble gjennomført, ble det undersøkt hvorvidt dataene var skjevfordelte og om det var mye missing i datamaterialet. Ettersom missing i datamaterialet kan påvirke resultatene, ble barna som ikke hadde svart på to eller flere spørsmål på de ulike skalaene tatt ut av analysen. I skalaen som måler kulturkompetanse var det mange missing på spørsmålet «*hvor lett er det for deg å bli med venner fra din egen kultur hjem etter skolen?*» og spørsmålet «*hvor lett er det for deg å bli med dine norske venner hjem fra skolen?*». Disse spørsmålene ble fjernet fra skalaen da det kan tenkes at det ikke er like vanlig for barn med innvandrerbakgrunn å bli med venner hjem fra skolen. De forberedende analysene viste at skalaen som måler identitetskrise hadde 207 missing. Det skyldes at kun de eldste barna i

studien (fra 7. klasse og oppover) fikk spørsmål om identitetskrise. Fordi identitetskrise var en sentral del av denne studien ble den likevel inkludert som en mulig prediktorvariabel for emosjonelle plager. Identitetskrise kunne kanskje blitt betraktet som en avhengig variabel i denne studien, men på en annen side kan det argumenteres for at en slik krise avspeiler vansker knyttet til en tokulturell oppvekst og antageligvis ikke ville vært fremtredende hvis barna vokste opp i sitt opprinnelsesland. Av den grunn vil ble identitetskrise undersøkt som en uavhengig variabel i denne studien.

Videre ble de deskriptive analysene brukt til å undersøke normalfordelingen i de ulike skalaene. Analysen viste at skalaene som omhandler norsk kulturkompetanse og etnisk identitet var betydelig skjevfordelte. Dette er potensielt problematisk da en av problemstillingene i denne studien var å undersøke om identitet og kulturkompetanse kunne moderere og mediere sammenhengen mellom opplevd diskriminering og emosjonelle plager. Det ble forsøkt å dele de norsk kulturkompetanse og etnisk identitet i høy og lav grad, men dette kompenserte ikke for den skjeve fordelingen.

Multikollinearitet oppstår når det er en sterk korrelasjon mellom, i dette tilfelle uavhengige variabler (Pallant, 2007). Høye korrelasjoner mellom skalaer kan bety at de måler det samme, og dette kan skape problemer i forhold til regresjonsanalyse. Korrelasjonen mellom venneproblemer og diskriminering var moderat ($r = .48$), noe som indikerer at de to skalaene ikke måler det samme. Multikollineariteten mellom skalaen som måler etnisk kulturkompetanse og etnisk identitet var lav ($r = .15$). Det var også lav multikollinearitet mellom etnisk kulturkompetanse og norsk identitet ($r = .14$). Det var ingen korrelasjon mellom norsk kulturkompetanse og etnisk identitet ($r = .006$) eller norsk kulturkompetanse og norsk identitet ($r = .049$). Dette tyder på at kulturkompetanse og identitet måler uavhengige fenomener.

3 Resultater

3.1 Kjønnforskjeller og generasjonsforskjeller i de ulike variablene

De deskriptive resultatene er presentert i Tabell 2 og Tabell 3, og vil bli omtalt parallelt. Det totale utvalget bestod av 444 barn med minortitetsbakgrunn, hvorav 131 var innvandrerbarn og 313 var norskfødte med innvandrerbakgrunn. Utvalget bestod av 228 jenter og 216 gutter. I tabellene er aritmetisk gjennomsnitt (\bar{X}) og standardavvik (SD) oppgitt for ulike kjønn og ulike generasjoner, i tillegg til hele utvalget.

Tabell 2: Deskriptive resultater for innvandrerbarn og norskfødte barn av innvandrere

		Utvalg totalt N= 444		Innvandrerbarn N= 131		Norskfødte barn av innvandrerforeldre N= 313	
	Skalabredde		SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD
Emosjonelle plager	0-10	3.29	2.31	3.57	2.47	3.17	2.23
Opplevd diskriminering	1-4	1.60	6.54	1.70	.738	1.57	.612
Etnisk identitet	1-4	3.46	7.88	3.46	.832	3.45	.770
Norsk identitet	1-4	2.67	9.98	2.46	1.01	2.77	.978
Etnisk kulturkompetanse	1-4	3.17	.671	3.14	.737	3.18	.641
Norsk Kulturkompetanse	1-4	3.71	4.28	3.56	.557	3.77	.343
Venneproblemer	0-10	2.34	1.67	2.35	1.66	2.34	1.67
Identitetskrise	1-4	1.88	7.69	2.05	.829	1.81	.734

Tabell 2 og Tabell 3 viser at flertallet av det totale utvalget (N = 444) rapporterte at de opplevde lite emosjonelle plager. Utvalget skårte gjennomsnittlig under midtverdien på skalaen ($M = 3.29$). Dette regnes som under klinisk terskel ut fra Goodman et al., (1999) sine kriterier. Resultatene presentert i tabell 3 viser at jentene ($M = 3.40$, $SD = 2.28$) i utvalget gjennomsnittlig rapporterte mer emosjonelle plager sammenlignet med guttene ($M = 3.18$, $SD = 2.33$).

Tabell 2 viser at innvandrerbarn ($M = 3.17$, $SD = 2.23$) rapporterte noe mer emosjonelle plager sammenlignet med norskfødte barn av innvandrerforeldre ($M = 3.57$, $SD = 2.47$). T-

testene viste imidlertid ingen signifikante forskjeller mellom kjønn $t(435) = .990, p < .05$ (tohalet). Det var heller ikke signifikante forskjeller mellom generasjoner $t(435) = .164, p < .05$.

Tabell 3: Deskriptive resultater for kjønn

		Utvalg totalt		Gutter		Jenter	
		N= 444		N= 216		N= 228	
	Skalabredde	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD
Emosjonelle plager	0-10	3.29	2.31	3.18	2.33	3.40	2.28
Opplevd diskriminering	1-4	1.60	6.54	1.67	.714	1.54	.587
Etnisk identitet	1-4	3.46	7.88	3.37	.890	3.53	.670
Norsk identitet	1-4	2.67	9.98	2.61	1.02	2.73	.969
Etnisk kulturkompetanse	1-4	3.17	.671	3.24	.638	3.09	.694
Norsk Kulturkompetanse	1-4	3.71	4.28	3.71	.382	3.70	.468
Venneproblemer	0-10	2.34	1.67	2.59	1.73	2.12	1.57
Identitetskrise	1-4	1.88	7.69	1.97	.831	1.78	.690

Tabellene viser at utvalget generelt rapporterte lite diskriminering. Høy skåre indikerer høy grad av opplevd diskriminering. Det totale utvalget gjennomsnittlig under midtverdien på denne skalaen ($M = 1.60, SD = .654$).

Tabell 3 viser at guttene ($M = 1.67, SD = .714$) gjennomsnittlig opplevde mer diskriminering enn jenter ($M = 1.54, SD = .587$). Innvandrerbarna ($M = 1.70, SD = .738$) rapporterte at de opplevde mer diskriminering sammenlignet med de norskfødte barn av innvandrere ($M = 1.57, SD = .612$). Resultatene fra t-testen viser imidlertid at forskjellene mellom kjønn ikke var statistisk signifikante, $t(436) = .199, p < .05$. Forskjellene mellom generasjonene var heller ikke statistisk signifikante $t(436) = .191, p < .05$.

Resultatene i tabellene viser at det totale utvalget gjennomsnittlig skårte godt over midtverdien på skalaen for etnisk identitet. Tabellen viser også at hele utvalget gjennomsnittlig skårte høyere på etnisk identitet ($M = 3.46, SD = 7.88$) sammenlignet med

norsk identitet ($M = 2.67$, $SD = 9.98$). Tabell 2 viser at det ikke var forskjeller mellom innvandrerbarn ($M = 3.46$, $SD = .832$) og norskfødte barn av innvandrere ($M = 3.45$, $SD = .770$) i grad av etnisk identitet, $t(430) = -.072$, $p < .05$. Derimot viser tabell 3 at jentene ($M = 3.53$, $SD = .670$) rapporterte høyere grad av etnisk identitet sammenlignet med guttene ($M = 3.37$, $SD = .890$), men disse kjønnsforskjellene var ikke signifikante $t(436) = -.215$, $p < .05$.

Tabellene viser at hele utvalget gjennomsnittlig skårte over midtverdien på skalaen på norsk identitet ($M = 2.67$, $SD = 9.98$). Videre viser tabell 2 at norskfødte barn med innvandrerforeldre ($M = 2.77$, $SD = .978$) rapporterte høyere grad av norsk identitet sammenlignet med innvandrere ($M = 2.46$, $SD = 1.01$), $t(230) = 2.88$. Denne forskjellen var statistisk signifikant ved nivå $p < .05$ (tohalet). Resultatene viser også at jentene ($M = 2.73$, $SD = .969$) generelt skårte høyere enn guttene ($M = 2.61$, $SD = 1.02$) på norsk identitet, men denne forskjellen var ikke signifikant $t(422) = -.123$, $p < .05$.

Videre viser tabellene at utvalget har skårt godt over midtverdien på skalaen om norsk kulturkompetanse ($M = 3.71$, $SD = 4.28$). Resultatene viser ingen signifikante forskjeller mellom gutter ($M = 3.71$, $SD = .382$) og jenter ($M = 3.70$, $SD = .468$) i grad av norsk kulturkompetanse, $t(440) = .227$, $p < .05$. Derimot viser tabell 2 at norskfødte med innvandrerforeldre ($M = 3.77$, $SD = .343$) rapporterte høyere grad av norsk kulturkompetanse sammenlignet med innvandrerbarn ($M = 3.56$, $SD = .557$). T-testen viste at denne forskjellen var statistisk signifikant $t(173) = 3.96$, $p < .01$. Totalt skårte utvalget generelt høyere på norsk kulturkompetanse ($M = 3.71$, $SD = 4.28$) sammenlignet med etnisk kulturkompetanse ($M = 3.17$, $SD = .671$).

På etnisk kulturkompetanse skårte utvalget gjennomsnittlig over midtverdien på skalaen. Guttene i utvalget ($M = 3.24$, $SD = .638$) hadde høyere grad etnisk kulturkompetanse sammenlignet med jentene ($M = 3.09$, $SD = .694$), men forskjellene var ikke store nok til å være statistisk signifikante $t(439) = 2.27$, $p < .05$. Norskfødte barn med innvandrerforeldre ($M = 3.18$, $SD = .641$) rapporterte gjennomsnittlig mer etnisk kulturkompetanse sammenlignet med innvandrerbarn ($M = 3.14$, $SD = .737$), men forskjellen er liten og ikke signifikant, $t(439) = .509$, $p < .05$.

Tabell 2 og Tabell 3 viser at hele utvalget generelt rapporterte lite venneproblemer. Utvalget skårer gjennomsnittlig under midtverdien på skalaen ($M = 2.34$, $SD = 1.67$). Gutter ($M = 2.59$, $SD = 1.73$) hadde gjennomsnittlig mer venneproblemer enn jenter ($M = 2.12$, $SD = 1.57$).

Resultatene fra t-testen viser at denne kjønnsforskjellen var statistisk signifikant $t(426) = 2.97$, $p < .05$). Det var imidlertid ingen signifikante forskjeller mellom innvandrerbarn ($M = 2.35$, $SD = 1.66$) og norskfødte barn av innvandrere ($M = 2.34$, $SD = 1.67$) i grad av venneproblemer, $t(437) = -.061$, $p < .05$.

Samlet sett rapporterte utvalget liten grad av identitetskrise. Tabellene viser at utvalget skårte litt under midtverdien på skalaen ($M = 1.88$, $SD = 7.69$). Tabell 2 viser at innvandrerbarn ($M = 2.05$, $SD = 829$) hadde høyere grad av identitetskrise sammenlignet med norskfødte barn med innvandrerforeldre ($M = 1.81$, $SD = .734$), men denne forskjellen var ikke signifikant $t(246) = -.225$, $p < .05$). Tabell 3 viser at gutter ($M = 1.97$, $SD = .831$) hadde høyere grad av identitetskrise sammenlignet med jenter ($M = 1.78$, $SD = .690$). Heller ikke denne forskjellen var statistisk signifikant, $t(246) = 2.01$, $p < .05$).

3.2 Korrelasjoner mellom de ulike variablene

Det ble utført bivariate korrelasjonsanalyser for å undersøke om det var samsvar mellom opplevd diskriminering og emosjonelle plager. Resultatene fra korrelasjonssanalysen er presentert i tabell 4. Det var en moderat signifikant sammenheng mellom opplevd diskriminering og emosjonelle plager, $r = .372$, $p < .05$. Denne sammenhengen var positivt, i den forstand at høy grad av opplevd diskriminering var korrelert med høy grad av emosjonelle plager. Korrelasjonsanalysene utført for de ulike gruppene separat viser at sammenhengen mellom opplevd diskriminering og emosjonelle plager var sterkere for gutter ($r = .475$, $p < .05$) enn for jenter ($r = .377$, $p < .05$). Korrelasjonene var sterkere for innvandrerebarn ($r = .377$, $p < .05$) sammenlignet med norskfødte barn av innvandrere ($r = .361$, $p < .05$). Dette kan teoretisk sett tyde på en moderatoreffekt av kjønn og generasjon, men da dette er variabler som ikke lar seg manipulere blir det vanskelig å undersøke statistisk sett.

Tabell 4 viser at det var signifikante, men moderate sammenhenger mellom noen av de uavhengige variablene i denne undersøkelsen. Resultatene indikerer at sammenhengene var milde til moderate. I følge Pallant (2007) blir korrelasjoner mellom $r = .10$ og $r = .29$ ansett som svake. En Pearson r korrelasjon mellom $r = .30$ og $r = .49$ indikerer en moderat sammenheng. Korrelasjoner mellom $r = .50$ til $r = 1.0$ regnes som sterke (Pallant, 2007). Som nevnt kan sterke sammenhenger mellom de uavhengige variablene kan skape problemer for en multippel regresjonsanalyse. Venneproblemer en moderat, men signifikant sammenheng med opplevd diskriminering, $r = .488$, $p < .05$. Identitetskrise var også moderat korrelert til

diskriminering, $r = .330$, $p < .05$. Disse resultatene utelukker med andre ord ikke en regresjonsanalyse (se senere). Korrelasjonsanalysen viste derimot ingen sammenheng mellom grad av opplevd diskriminering og grad av etnisk identitet, $r = -.44$, $p < .05$.

Resultatene viste heller ingen sammenheng mellom grad av opplevd diskriminering og grad av norsk identitet, $r = -.32$, $p < .05$. Disse funnene er viktige da de utelukker muligheten for å foreta en medieringsanalyse for å se om etnisk identitet og norsk identitet vil mediere sammenhengen mellom opplevd diskriminering og emosjonelle plager (Baron & Kenny, 1986). I følge disse forfatterne må det ikke nødvendigvis være en korrelasjon mellom prediktorvariabelen og uavhengige variabelen for å undersøke modereringseffekter.

Videre viste korrelasjonsanalysen at høy grad av norsk og etnisk kulturkompetanse hang sammen med lav grad av opplevd diskriminering ($r = -.170$, $r = -.140$, $p < .05$). Norsk og etnisk kulturkompetanse hang også sammen med lav grad av emosjonelle plager ($r = -.144$, $r = -.208$, $p < .05$). Disse funnene gir dessuten grunnlag for å foreta en moderatoranalyse for å se om sammenhengen mellom opplevd diskriminering og emosjonelle plager er påvirket av grad av identitet og kulturkompetanse. Funnene gir også grunnlag for å undersøke eventuelle medieringseffekter av norsk og etnisk kulturkompetanse på sammenhengen mellom opplevd diskriminering og emosjonelle plager (se senere).

Tabell 4: Bivariat korrelasjonmatrise for alle variablene

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
1. Opplevd diskriminering										
2. Emosjonelle plager	.372**									
3. Etnisk identitet	-.044	.002								
4. Norsk identitet	-0.32	-.052	.150**							
5. Identitetskrise	.330**	.299**	.051	-.033						
6. Etnisk kulturkompetanse	-.140**	-.144**	.151**	.140**	-.104					
7. Norsk kulturkompetanse	-.170**	-.208**	-.006	.049	-.065	.265**				
8. Venneproblemer	.488**	.421**	.009	.103*	.206**	.107	.200**			
9. Kjønn	-.095*	.047	.103*	.060	-.128*	-.108*	0.11	.148**		
10. Generasjonsstatus	0.91	.079	.003	-.141**	.142*	.024	.222**	.003	-.052	

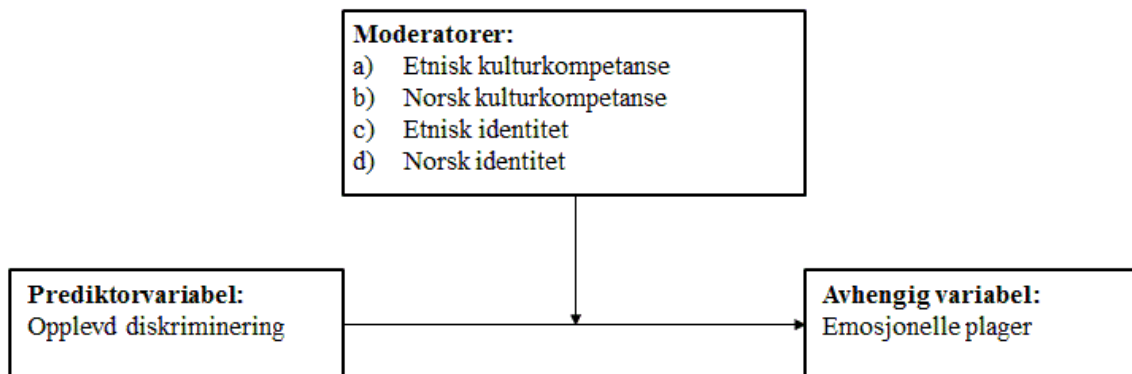
**Korrelasjonene er signifikante ved $p < .01$

*Korrelasjonene er signifikante ved $p < .05$

3.3 Norsk og etnisk kulturkompetanse og identitet som moderatører

Figur 3 viser modereringsmodellen der hensikten var å undersøke om graden av norsk og etnisk kulturkompetanse og graden av norsk og etnisk identitet kan svekke eller styrke sammenhengen mellom opplevd diskriminering og emosjonelle plager. For å undersøke dette ble det gjort en hierarkisk multipl regresjonsanalyse. I analysene som ble gjennomført var grad av emosjonelle plager avhengig variabel, og grad av norsk og etnisk kulturkompetanse, grad av norsk og etnisk identitet og grad av opplevd diskriminering uavhengige variabler.

Figur 3: Modereringsmodell



Emosjonelle plager ble lagt inn som den avhengige variabelen i steg 1 i den hierarkiske regresjonsanalysen. I tillegg ble opplevd diskriminering og etnisk kulturkompetanse inkludert som uavhengige variabler i steg 1. I steg 2 ble opplevd diskriminering og etnisk kulturkompetanse tatt med i analysen. I tillegg ble det laget interaksjonsledd (opplevd diskriminering X etnisk kulturkompetanse) av de z- standardiserte indeksene. Disse ble også inkludert i steg 2. Tilsvarende prosedyre ble brukt for å undersøke mulige moderatoreffekter av henholdsvis b) norsk kulturkompetanse, c) etnisk identitet og d) norsk identitet på sammenhengen mellom opplevd diskriminering og emosjonelle plager.

Resultatene fra den hierarkiske regresjonsanalysen er gjengitt i Tabell 5. Tabellen viser ingen signifikante effekter av interaksjonsleddet diskriminering X norsk identitet ($\beta = .138$) eller interaksjonsleddet diskriminering X etnisk identitet ($\beta = .076$). Det var heller ingen

signifikant effekt av interaksjonsleddene av diskriminering X etnisk kulturkompetanse ($\beta = .141$) eller diskriminering X norsk kulturkompetanse ($\beta = -.197$). Dette tyder på at verken kulturkompetanse (norsk eller etnisk) eller identitet (norsk eller etnisk) hadde noen modererende effekt på sammenhengen mellom opplevd diskriminering og emosjonelle problemer. Tiltross for at norsk og etnisk kulturkompetanse verken bidro til å svekke eller styrke denne sammenhengen, hadde de signifikante unike effekter på emosjonelle plager. Etnisk identitet og norsk identitet hadde derimot ingen unike effekter på emosjonelle plager.

Tabell 5: Moderatoranalyser

	Steg 1	Steg 2	ΔR^2
	Beta	Beta	
<i>Norsk identitet</i>			
Opplevd diskriminering	.367	.465**	
Norsk identitet	-.022	.070	
Opplevd diskriminering X Norsk identitet		.138	.394
R ²	.132	.131	
<i>Etnisk identitet</i>			
Opplevd diskriminering	.376	.309**	
Etnisk identitet	.008	-.028	
Opplevd diskriminering X Etnisk identitet		.076	.764
R ²	.137	.135	
<i>Norsk Kulturkompetanse</i>			
Opplevd diskriminering	.346	.534**	
Norsk Kulturkompetanse	-.145**	-.090	
Opplevd diskriminering X Norsk Kulturkompetanse		-.197	.556
R ²	.154	.153	
<i>Etnisk Kulturkompetanse</i>			
Opplevd diskriminering	.359	.230**	
Etnisk Kulturkompetanse	-.094	-.163	
Opplevd diskriminering X Etnisk Kulturkompetanse		.141	.519
R ²	.143	.142	

*P < 0.05 ; **P < 0.001

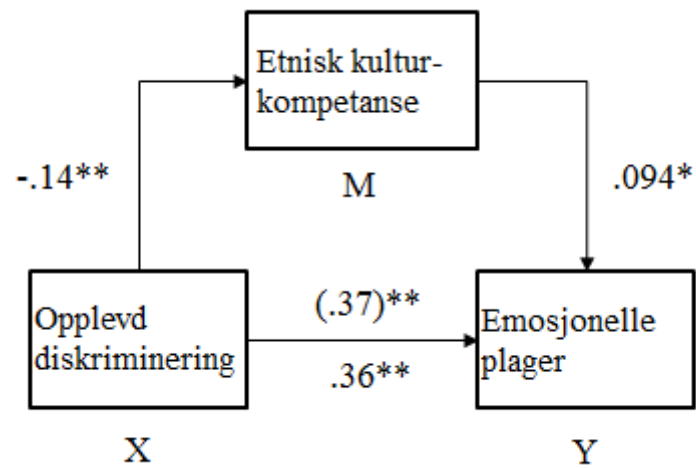
3.4 Medieringseffekter av norsk og etnisk kulturkompetanse

For å undersøke om norsk og etnisk kulturkompetanse medierer sammenhengen mellom opplevd diskriminering og emosjonelle plager ble det utført en hierarkisk multippel regresjonsanalyse. Emosjonelle plager ble lagt inn som den avhengige variabelen og opplevd diskriminering ble inkludert som en uavhengig variabel i steg 1. Videre ble norsk kulturkompetanse tatt med som uavhengig variabel (potensiell mediator) i steg 2. Tilsvarende prosedyre ble utført for å undersøke mulig medieringseffekt av etnisk kulturkompetanse.

Resultatene fra analysen er presentert i Figur 4 og Figur 5. Sammenhengene mellom variablene er uttrykt som regresjonskoeffisienter. Figur 4 viser at ved å inkludere etnisk kulturkompetanse i steg 2 ble sammenhengen mellom opplevd diskriminering og emosjonelle plager svekket fra .37 til .36. For å undersøke om denne reduksjonen var statistisk signifikant ble det deretter utført en Sobel test for mediering. Den viste ingen signifikant medieringseffekt. Den direkte sammenhengen mellom opplevd diskriminering og emosjonelle plager, kontrollert for etnisk kulturkompetanse var imidlertid moderat og statistisk signifikant, .36. Av Figur 4 fremgår det i tillegg at etnisk kulturkompetanse har en signifikant, men svak prediksjonseffekt på emosjonelle plager, .094.

Figur 5 viser at ved å inkludere norsk kulturkompetanse i steg 2 ble sammenhengen mellom opplevd diskriminering og emosjonelle plager redusert fra .37 til .35. For å undersøke om denne reduksjonen var statistisk signifikant ble det utført en Sobel test for mediering. Denne medieringseffekten viste seg å være svak, men statistisk signifikant. I tillegg ser en at norsk kulturkompetanse har en signifikant – og noe sterkere – direkte prediksjonseffekt på emosjonelle plager. Kontrollert for effekten av norsk kulturkompetanse var prediksjonseffekten av opplevd diskriminering på emosjonelle plager moderat og statistisk signifikant, .35.

Figur 4: Medieringsmodell – Etnisk kulturkompetanse

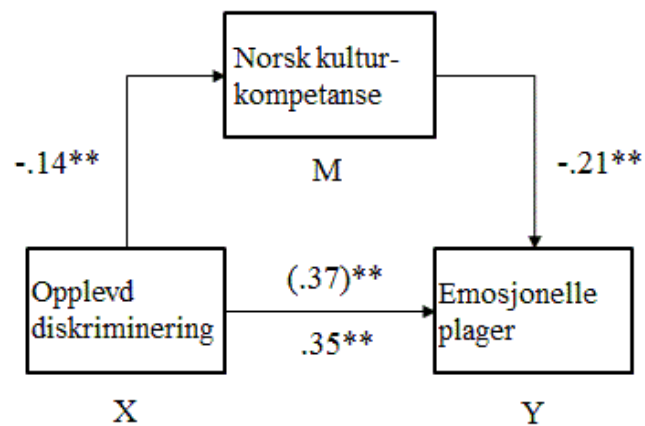


**Standardiserte regresjonskoeffisienter ved $p < 0.01$

*Standardiserte regresjonskoeffisienter ved $p < 0.05$

Sobel's test for mediering: 1.66, $p > 0.19$ ns

Figur 5: Medieringsmodell – Norsk kulturkompetanse



** Standardiserte regresjonskoeffisienter ved $p < 0.01$

* Standardiserte regresjonskoeffisienter ved $p < 0.05$

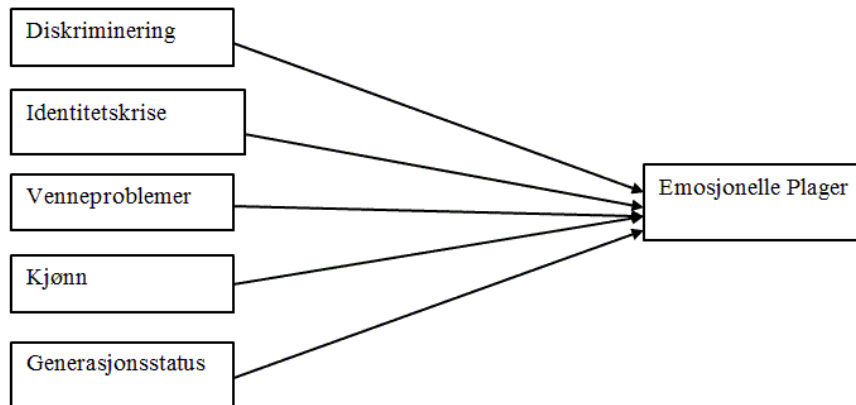
Sobel's test for mediering: 2.428, $p < 0.02$

3.5 Ulike variabler som kan predikere emosjonelle plager

Studier på opplevd diskriminering og emosjonelle plager blant innvandrere kan gi et inntrykk av at diskriminering er den eneste faktoren som er assosiert med emosjonelle plager.

Forskning viser derimot at emosjonelle plager kan henge sammen med med mange ulike risikofaktorer (Carr, 2006). Det ble derfor utført en standard multipl regressjonsanalyse for å undersøke om andre variabler i tillegg til diskriminering kunne predikere emosjonelle plager. De uavhengige variablene som ble inkludert i denne analysen var diskriminering, venneproblemer, identitetskrise, kjønn, og generasjonsstatus. Disse ble tatt med i analysen samtidig. Resultatene i tabell 5 viser hvor mye varians i emosjonelle plager de ulike faktorene kunne forklare.

Figur 6: Prediskjonsmodell



Resultatene presentert i Tabell 6 viser at opplevd diskriminering bidro signifikant til emosjonelle plager, men at venneproblemer og identitetskrise ga sterkere selvstendige bidrag. Av alle variablene som ble undersøkt i denne ananalysen forklarte venneproblemer mest varians ($\beta = .272$) i emosjonelle plager. Identitetskrise forklarte nest mest varians ($\beta = .205$). Diskriminering hadde en signifikant forklart varians på $\beta = .138$. Kjønn forklarte minst varians av alle variablene ($\beta = .126$), og generasjonsstatus forklarte ingen varians ($\beta = .057$) i emosjonelle plager. Til sammen forklarte disse variablene 21,1 % av variansen i emosjonelle plager. Dette tyder på at andre faktorer i tillegg til diskriminering er av betydning i forhold til emosjonelle plager.

Tabell 6: Standard regresjonsanalyse som viser forklart varians i emosjonelle plager

	R^2	Beta (β)
Opplevd diskriminering		.138**
Venneproblemer		.272**
Identitetskrise		.205**
Kjønn		.126**
Generasjon	.211	.057

* $p < 0.05$, ** $P < 0.001$

4 Diskusjon

Hensikten med denne undersøkelsen var å undersøke om det var en sammenheng mellom grad av opplevd diskriminering og grad av emosjonelle plager hos barn med innvandrerbakgrunn bosatt i Norge. I den forbindelse var det av interesse å undersøke om en eventuell sammenheng var moderert av norsk og etnisk identitet, og norsk og etnisk kulturkompetanse. Det var også av interesse å undersøke mulige medieringseffekter av norsk og etnisk kulturkompetanse på sammenhengen mellom opplevd diskriminering og emosjonelle plager. Kjønnsforskjeller og generasjonsforskjeller i opplevd diskriminering, emosjonelle plager, norsk og etnisk kulturkompetanse, norsk og etnisk identitet, identitetskrise, og venneproblemer ble også undersøkt. I og med at emosjonelle plager også kan tenkes å ha en sammenheng med andre faktorer enn diskriminering, ble det undersøkt om faktorer som identitetskrise og venneproblemer predikerer varians i emosjonelle plager når man kontrollerer for opplevd diskriminering, kjønn og generasjonsstatus. Resultatene fra denne undersøkelsen vil bli redegjort og drøftet i problemstillingenes kronologiske rekkefølge.

4.1 Diskusjon av resultater

4.1.1 Sammenheng mellom opplevd diskriminering og psykiske plager

Resultatene fra foreliggende studie viser at det er en moderat sammenheng mellom grad av opplevd diskriminering og grad av emosjonelle plager hos barn med innvandrerbakgrunn. Dette er i tråd med tidligere empiriske studier (Rumbaut, 1994). Sammenlignet med andre studier, som har funnet at rundt halvparten av ungdommer med innvandrerbakgrunn opplever etnisk diskriminering (SSB, 2008; Rumbaut, 1994), er forekomsten av opplevd diskriminering betydelig lavere i denne undersøkelsen. En mulig forklaring på dette kan være at skolene i økende grad lagt har lagt vekt på åpenhet og toleranse for kulturelt mangfold (Kunnskapsdepartementet, 2010), noe som kanskje har bidratt til å redusere forekomsten av diskriminering og emosjonelle plager i dette utvalget. Resultatene skyldes mest sannsynlig at barna i denne undersøkelsen var i alderen 10-14 år. Forskere har påpekt at yngre barn opplever mindre diskriminering enn eldre og at graden av emosjonelle symptomer øker i løpet av ungdomsalderen (Seeberg, 2011; Carr, 2006).

4.1.2 Norsk og etnisk identitet og kulturkompetanse som moderatorer

Resultatene i min undersøkelse viste derimot ingen modererende effekt av norsk og etnisk identitet. Hverken norsk eller etnisk identitet ser ut til å svekke eller styrke sammenhengen

mellom opplevd diskriminering og emosjonelle plager. Disse funnene står i kontrast til *Rejection identification modellen* (RIM) som hevder at etnisk identitet svekker sammenhengen mellom opplevd diskriminering og psykiske plager (Branscombe et al., 1999). Resultatene i denne studien stemmer derimot overens med Pascoe & Richman (2009) til sin metaanalyse. 71 % av studiene som ble undersøkt i deres metaanalyse fant ikke støtte for etnisk identitet kunne moderere sammenhengen mellom opplevd diskriminering og emosjonelle plager. Enkelte forskere har stilt spørsmålsteget ved om de sprikende resultatene i forhold til RIM muligens kan skyldes forskjeller mellom ulike innvandrergupper (Romero & Roberts, 2003). En forklaring på manglende støtte for RIM kan skyldes at barna i denne studien ble undersøkt samlet sett. Det kan kanskje tenkes at ville finne modereringseffekter av identitet dersom innvandrerbarna fra ulike land hadde blitt undersøkt separat. Det var imidlertid ikke nok innvandrerbarn i hver gruppe til at dette kunne undersøkes i denne studien.

I motsetning til en av hypotesene i denne studien ble det heller ikke funnet noen modererende effekt av norsk eller etnisk kulturkompetanse. En årsak til disse funnene kan være at graden av opplevd diskriminering og emosjonelle plager hos barna i dette utvalget var relativt lav, sammenlignet med andre studier, slik at verken identitet eller kompetanse fikk noen modererende effekt. Muligens ville identitet og kulturkompetanse vist en modererende effekt dersom sammenhengen mellom grad av opplevd diskriminering og grad av emosjonelle plager var sterkere. En mer sannsynlig forklaring kan være at utvalget som helhet skårte høyt på både identitet og kulturkompetanse (se appendix 2) slik at skalaene som målte disse variablene var betydelig skjevfordelte. Skjevfordeling i variabler gjør at moderator og medieringsanalyser blir vanskelig å gjennomføre.

Tiltross for manglende moderatoreffekter av kulturkompetanse på sammenhengen mellom grad av opplevd diskriminering og emosjonelle plager viste resultatene imidlertid at både norsk og etnisk kulturkompetanse hadde signifikante unike bidrag på emosjonelle plager. Det vil si at kulturkompetanse reduserer nivået av emosjonelle plager hos barn med innvandrerbakgrunn. Ulike mekanismer kan ligge bak disse funnene. Det er nærliggende å tenke at god kulturkompetanse henger sammen med god sosial kompetanse. Barn som er sosialt kompetente har kan tenkes å ha sosiale nettverk som kan være beskyttende mot psykiske plager. Dette samsvarer med Liebkind et al., (2006) sin studie som viste at innvandrere som hadde sosial støtte fra personer med samme etnisk bakgrunn hadde bedre

psykisk helse sammenlignet med innvandrere som manglet et slike nettverk. Videre viste deres studie at innvandrere som hadde mye kontakt med medlemmer av majoritetsamfunnet hadde mindre angst og depressive plager sammenlignet med innvandrere som hadde lite kontakt med medlemmer av majoritetsamfunnet.

Samlet sett har utvalget høyere grad av norsk kulturkompetanse sammenlignet med etnisk kulturkompetanse. Disse resultatene samsvarer med Håkansson & Lundbo (2007) sin studie utført blant eldre ungdommer med innvandrerbakgrunn. På en side er resultatene overraskende med tanke på at barna i denne studien vokser opp i familier med innvandrerbakgrunn. I tillegg går en stor del av barna i utvalget på skoler med en høy andel minoritetspråkkelige, noe som også kanskje skulle tilsi at den etniske kulturkompetanse ville være sterkere enn den norske. Selv om skolen kanskje er en viktig arena for utvikling av norsk kulturkompetanse, er det nærliggende å tro at barna i undersøkelsen også har andre arenaer utenom skolen der de omgås med etnisk norske barn, for eksempel i forbindelse med fritidsaktiviteter og idrett. Dette kan muligens forklare det høye nivået av norsk kulturkompetanse i utvalget.

4.1.3 Medieringseffekter av norsk og etnisk kulturkompetanse

Studier viser at både norsk og etnisk kulturkompetanse har sammenheng med god psykisk helse blant barn og unge med innvandrerbakgrunn (Oppedal et al., 2011). I denne undersøkelsen ble det derfor undersøkt om norsk og etnisk kulturkompetanse kunne være en hel eller delvis forklaring på sammenhengen mellom opplevd diskriminering og emosjonelle plager. Resultatene fra regresjonsanalysen viser ingen signifikant medieringseffekter av etnisk kulturkompetanse. Dette peker i retning av at det er en direkte sammenheng mellom opplevd diskriminering og emosjonelle plager. Til tross for manglende medieringseffekt av etnisk kulturkompetanse, hadde etnisk kulturkompetanse en svak effekt på emosjonelle plager. Dette tyder på at etnisk kulturkompetanse er en beskytter den psykiske helsen til yngre barn med innvandrerbakgrunn. Dette er i tråd med studier utført blant eldre barn med innvandrerbakgrunn (Håkansson & Lundbo, 2007). I denne undersøkelsen ble det kun undersøkt medieringseffekter på sammenhengen mellom opplevd diskriminering og emosjonelle plager. Det kan kanskje tenkes at etnisk kulturkompetanse kanskje ville hatt en medierende effekt på sammenhenger mellom andre problemer, for eksempel mellom opplevd diskriminering og atferdsvansker. Dette ble derimot ikke undersøkt i denne studien.

Norsk kulturkompetanse hadde derimot en svak, men signifikant medieringseffekt på sammenhengen mellom opplevd diskriminering og emosjonelle plager. Dette indikerer at effekten av opplevd diskriminering på emosjonelle plager *i noen grad* går via norsk kulturkompetanse. Resultatene fra min studie viser at norsk kulturkompetanse hadde noe sterkere effekt på emosjonelle plager sammenlignet med etnisk kulturkompetanse. Dette indikerer at det å beherske norsk språk og kunne delta majoritetskulturen er av spesielt stor betydning for den psykiske helsen til barn og unge med innvandrerbakgrunn. Disse funnene er tråd med Liebkind et al., (2006) og Håkansson & Lundbo (2007) sine studier.

4.1.4 Generasjonsforskjeller

Resultatene i foreliggende studie viste ingen statistisk signifikante forskjeller i opplevd diskriminering mellom innvandrerbarn og norskfødte av innvandrere. Disse funnene stemmer overens med Tronstad (SSB, 2009) sin studie utført i Norge; der han ikke fant generasjonsforskjeller i opplevd diskriminering blant personer med innvandrerbakgrunn (side 7). Både innvandrere og norskfødte av innvandrere har ofte synlige trekk som mørk hudfarge og religiøse hodeplagg, det kan derfor tenkes at gruppene i like stor grad blir utsatt for diskriminering. Som nevnt har forskning på generasjonsforskjeller i opplevd diskriminering gitt motstridende funn. Det kan tenkes at de ulike resultatene på feltet henger sammen med at forskjellige innvandrergrupper opplever diskriminering i ulik grad (SSB, 2008; SSB, 2009; IMDi, 2008). De sprikende funnene kan også skyldes stort alderspenn i de ulike studiene. I tillegg er det benyttet ulike måleskalaer i de ulike studiene, noe som kanskje kan tenkes å henge sammen med de motstridende resultatene.

Min undersøkelse viser signifikante generasjonsforskjeller i norsk identitet og norsk kulturkompetanse. Norskfødte barn med innvandrerforeldre rapporterte mer norsk identitet og norsk kulturkompetanse sammenlignet med innvandrerbarna. Dette kan henge sammen med at norskfødte barn av innvandrere snakker bedre norsk og har bedre kjennskap til den norske kulturen sammenlignet med innvandrerbarn. Det er også nærliggende å tenke at norskfødte barn med innvandrerbakgrunn har en sterkere følelse av tilhørighet til Norge da de er født og oppvokst her. Levekårsundersøkelsen utført av SSB (2008) viste derimot ingen signifikant forskjell i følelse av tilhørighet til Norge blant eldre innvandrere og norskfødte innvandrere. Det er nærliggende å anta at de motstridende funnene kan skyldes endringer i norsk identitet over tid. I følge Phinney et al., (2001) er identiteten dynamisk, den endrer seg i tråd med individuelle og kontekstuelle faktorer. Det kan kanskje tenkes at deltakerne i levekårs-

undersøkelsen har flere erfaringer med diskriminering ettersom de er eldre, noe som kanskje har bidratt til å redusere følelsen av norsk identitet.

Som nevnt viser tidligere utførte studier viser at kulturkompetanse kan være en viktig beskyttelsesfaktor mot depressive plager (Håkansson & Lundbo, 2007). Barn som mangler kulturkompetanse kan kanskje være ekstra sårbare for psykiske plager. I den forbindelse er det interessant at innvandrerbarna i min undersøkelse rapporterte noe mer emosjonelle plager sammenlignet med de norskfødte, selv om ikke denne generasjonsforskjellen viste seg å være statistisk signifikant.

En studie utført av Rumbaut (1994) viste at ungdommer som har emigrert til USA ofte har en sterkere etnisk tilhørighet sammenlignet med ungdommer med innvandrerbakgrunn som er født i USA. Min undersøkelse fant ingen signifikant generasjonsforskjell i etnisk identitet. Dette var overraskende da det er nærliggende å anta at innvandrerbarn har sterkere tilknytning til foreldrenes hjemland. På en annen side vokser både innvandrerbarn og norskfødte med innvandrerforeldre opp i familier med røtter i en annen kultur. Det kan også tenkes at de deltar i etniske nettverk utenfor familien, som igjen gjør at barna har like sterk etnisk identitet.

Oppsummert viser undersøkelsen ingen statistisk signifikante generasjonsforskjeller med hensyn til emosjonelle plager, identitetskrise, opplevd diskriminering, etnisk kulturkompetanse, etnisk identitet eller venneproblemer. Norskfødte barn med innvandrerforeldre rapporterte imidlertid mer norsk kulturkompetanse og norsk identitet sammenlignet med innvandrerbarna i undersøkelsen.

4.1.5 Kjønnforskjeller

Tidligere studier utført blant eldre barn med innvandrerbakgrunn har vist at gutter i ungdomsalderen opplever mer diskriminering sammenlignet med jenter med innvandrerbakgrunn, og at jentene ofte rapporterer mer emosjonelle plager enn gutter (Carr, 2006; Øia & Vestel, 2007; Prieur, 2004). Foreliggende studie ga en svak støtte til disse funnene, men kjønnforskjellene var ikke signifikante. Mangel på signifikante forskjeller kan skyldes at barna i denne studien befinner seg i overgangen mellom barn og ungdom. Kjønnforskjeller er i emosjonelle plager er ofte mindre blant yngre barn (Nærde & Neumer, 2003). Muligens vil kjønnforskjeller i opplevd diskriminering og emosjonelle plager komme tydeligere frem når barna blir eldre.

Resultatene i min undersøkelse fant ingen signifikante kjønnsforskjeller i grad av etnisk og norsk identitet. Dette står i kontrast med SSB (2008) sin studie som viste at gutter med innvandrerbakgrunn i alderen 16-25 hadde mindre følelse av tilhørighet til Norge sammenlignet med jenter med innvandrerbakgrunn. Guttene i min studie rapporterte imidlertid noe mindre grad av norsk identitet og etnisk identitet sammenlignet med jentene. Informantene i denne undersøkelsen befinner seg kanskje i den andre fasen i den etniske identitetsutviklingen der de fortsatt utforsker identiteten sin (Phinney, 1989). Det kan kanskje tenkes at kjønnsforskjellene i følelse av tilhørighet blir mer fremtredende når respondentene blir eldre.

Guttene rapporterte noe større grad av identitetskrise sammenlignet med jenter. Denne kjønnsforskjellen var imidlertid ikke signifikant. Det at gutter rapporterer høyere grad av identitetskrise er likevel interessant da studier har vist at jenter med innvandrerbakgrunn ofte opplever mer identitetsrelaterte problemer sammenlignet med gutter med innvandrerbakgrunn (Dion & Dion, 2001). En årsak til de ikke signifikante kjønnsforskjellene kan være at utvalget generelt opplever lite konflikter knyttet til sin identitet. Funnene kan også bety at barna syntes det er flaut å rapportere at de er usikre på sin identitet. Men en kan stille spørsmål om dette er en generell forklaring i og med at andre studier har funnet kjønnsforskjeller. Problemer med å ta valg knyttet til egen identitet for barn og unge med innvandrerbakgrunn kan også tenkes å bli mer gjeldende da barna i utvalget blir eldre og i større grad kommer i kontakt med majoritetssamfunnet. I og med at foreliggende studie er en tversnittstudie var det derfor ikke mulighet for å undersøke grad av identitetsusikkerhet over tid.

Den eneste signifikante kjønnsforskjellen i denne studien var i forhold til venneproblemer. Som forventet viste resultatene at gutter med minoritetsbakgrunn opplever signifikant mer venneproblemer enn jenter. Dette stemmer overens med forskning som viser at gutter opplever mer mobbing og har færre venner i slutten av barnealderen sammenlignet med jenter (Roland, 2002; Tetzner, 2001). Dette kan tenkes å henge sammen med at jenter generelt har mer fokus på nære relasjoner og samarbeid med jevnaldrende sammenlignet med gutter. Gutter er i tillegg mer konkurranseorientert (Carr, 2006).

4.1.6 Ulike faktorer som kan predikere varians i emosjonelle plager

I likhet med andre studier på feltet viser denne undersøkelsen at diskriminering har en signifikant sammenheng med emosjonelle plager (Williams, Neighbors, & Jackson, 2003; Liebkind et al, 2006; Branscombe et al., 2012). Denne kunnskapen er av stor betydning, men ved å kun fokusere på diskriminering vil man kunne få et altfor ensidig fokus og kanskje overse andre viktige faktorer i forhold til forebygging av psykiske plager hos barn og unge med innvandrerbakgrunn. I min undersøkelse har jeg derfor valgt å utvide perspektivet ved å omfatte flere mulige risikofaktorer for emosjonelle plager. I den forbindelse var det nærliggende å undersøke betydningen av venneproblemer. Uventet viste resultatene i denne undersøkelsen at venneproblemer og identitetskrise faktisk forklarte mer varians i emosjonelle plager sammenlignet med opplevd diskriminering. Av de fem variablene som ble undersøkt i studien hadde venneproblemer det største unike bidraget til emosjonelle plager. Dette funnet samsvarer med forskning som viser at barn som har vansker med danne og opprettholde vennskap ofte sliter med angst og lav selvfølelse (Carr, 2006). Det kan kanskje tenkes at vennerproblemer blant barn med innvandrerbakgrunn skyldes manglende kunnskap om samhandlingsmønster med norske barn. Som nevnt innledningsvis utvikler den norske kulturkompetansen seg ettersom barna i økende grad får erfaringer med majoritetskulturen. En mulig årsak til venneproblemene kan kanskje tenkes å være at den norske kulturkompetansen ikke er tilstrekkelig utviklet hos disse barna. Denne forklaringen kan virke lite lite sannsynlig da barna i denne undersøkelsen rapporterte høy grad av både norsk og etnisk kulturkompetanse. Når det gjelder venneproblemer fant Slydahl (2010) i sin undersøkelse at barn med innvandrerbakgrunn har like mye venneproblemer som etnisk norske barn. Det er derfor grunn til å tro at venneproblemene henger sammen med andre faktorer.

Resultatene viste at identitetskrise også hadde en sterk sammenheng med emosjonelle plager. Dette stemmer overens med andre studier som har vist at identitetskrise er en kulturspesifikk risikofaktor for psykiske plager hos barn med innvandrerbakgrunn (Oppedal et al., 2004). Det å vokse opp i to ulike kulturer kan være utfordrende og konfliktfylt for noen av disse barna. Barn med innvandrerbakgrunn kan oppleve at familien deres forventer at de skal å leve i tråd med normer og verdier knyttet til deres kultur, samtidig som samfunnet har en forventning om at de må leve i samsvar med norsk kultur. Dette kan muligens gjøre det vanskelig for å ta valg i forhold til egen identitet, noe som igjen kan resultere i engstelige og depressive plager. Som

nevnt fikk kun de eldste av barna i utvalget spørsmål om identitetskrise. Det er vanskelig å si om resultatene hadde blitt det samme dersom hele utvalget hadde besvart disse spørsmålene. Identitetskrise kan derfor kun sies å ha en effekt på emosjonelle plager hos de eldste barna.

Resultatene i denne studien viste også at kjønn hadde en liten, men signifikant effekt på emosjonelle plager. Kontrollert for andre faktorer hadde generasjon imidlertid ingen unik effekt på emosjonelle plager i utvalget.

Samlet sett forklarte opplevd diskriminering, identitetskrise, venneproblemer og kjønn 21,1 % av variansen av emosjonelle plager. For å forklare emosjonelle plager blant barn med innvandrerbakgrunn bør man også tekke inn andre mulige risikofaktorer som ikke er undersøkt i denne studien.

4.1.7 Styrker ved denne studien

Denne studien har undersøkt opplevd diskriminering og emosjonelle plager hos yngre barn med innvandrerbakgrunn, noe som i liten grad blitt tematisert i forskning (Oppedal, 2011). En styrke ved denne undersøkelsen er at den kan gi kunnskap om utfordringer sett fra barns perspektiv. Undersøkelsen kan gi kunnskap om diskriminering og hva slags konsekvenser det kan få for de som opplever det. I tillegg viser studien at venneproblemer og identitetskrise kan gi økt risiko for utvikling av emosjonelle plager hos barn med innvandrerbakgrunn. Det foreligger lite forskning på beskyttelsesfaktorer som kan moderere eller mediere sammenhengen mellom opplevd diskriminering og emosjonelle plager (Liebkind et al., 2006). Denne studien har fokus på faktorer som kan tenkes å beskytter mot og faktorer som kan øke risikoen for utvikling av psykiske plager. Dette tråd med regjeringens opptrappingsplan for psykisk helse (1998- 2008) (Oppedal et al., 2008). Få studier har i tillegg sett på generasjonsforskjeller og kjønnsforskjeller i opplevd diskriminering og emosjonelle plager hos barn med innvandrerbakgrunn. Foreliggende undersøkelse bidrar til å belyse kompleksiteten i sammenhengen mellom opplevd diskriminering og emosjonelle plager. I tillegg utvider den tidligere forskning utført blant ungdommer og voksne med innvandrerbakgrunn. Undersøkelsen danner et utgangspunkt for videre forskning på feltet.

4.1.8 Begrensninger

Foreliggende undersøkelse har en rekke metodiske begrensninger. Tiltross for at UngKul prosjektet har et longitudinelt design, er denne studien basert på datamaterialet gitt på et

bestemt tidspunkt. Min studie kan derfor ikke si noe om endringer i opplevd diskriminering og emosjonelle plager over tid. Den kan heller ikke si noe om kausale sammenhenger. Tiltross for at det er nærliggende å anta at diskriminering fører til emosjonelle plager gir ikke undersøkelsen grunnlag til å dra slike konklusjoner. Denne undersøkelsen kan kun fastslå at det er en sammenhenger mellom disse variablene.

Emosjonelle plager hos barn kan ha en sammenheng med en rekke individuelle og miljømessige faktorer (Carr, 2006). Denne undersøkelsen har kun undersøkt noen få. Enkelte studier vist at psykiske plager kan henge sammen med dårlig sosioøkonomisk status (Ansseau, Croux, Deliège, Lorant, Mackenback, & Weich, 2007). Den sosioøkonomisk statusen til barnas familie er ikke undersøkt i denne studien, noe som er en stor svakhet. Tidligere forskning har vist at faktorer som ekstern tilskrivning kan moderere sammenhengen mellom opplevd diskriminering og psykiske plager (Major & Crocker, 1989). Dette ble heller ikke undersøkt i denne studien, da det ikke foreligger noen mål på tilskrivningsstil i datamaterialet.

En annen begrensning er manglende informasjon om barna og familien deres kom til Norge som flyktninger, asylsøkere, familiegjenforening eller arbeidsinnvandring. Det er grunn til å anta at slike faktorer har mye å si for barnas psykiske helse. Om barna og deres familie har permanent eller midlertidig opphold kan tenkes å påvirke den psykiske helsen, følelse av identitet og kulturkompetanse.

Tiltross for at det finnes mange fordeler ved å studere diskriminering fra et subjektivt perspektiv, finnes det også en rekke begrensninger. En ulempe er at mennesker kan oppleve samme situasjon på ulike måter. Det som oppleves som diskriminerende for et barn vil ikke nødvendigvis oppleves diskriminerende for en annen. Noen barn kan bli utsatt for diskriminering, men ikke oppfatte eller tolke det slik. Andre barn kan ha en opplevelse av å være utsatt for diskriminering uten at dette er tilfelle.

4.1.9 Begrensninger ved å benytte selvrapportering som metode

Bruk av selvrapportering er en begrensning ved denne studien. Selvrapporteringsdata kan gi en usikkerhet med tanke på underrapportering og overrapportering, noe som kan påvirke validiteten og reliabiliteten til studien. I noen innvandrer miljø kan det være misoppfatninger og stigmatisering knyttet til psykiske plager (Oppedal et al., 2008). Det er derfor nærliggende å tenke at det er større fare for underrapportering fremfor overrapportering i denne

undersøkelsen. Selvrapporing kan ofte påvirkes av responsbias i form av sosial ønskverdighet. Barn med innvandrergrunn kan tilpasse sine responser avhengig av om de er sammen med mennesker med sin etniske bakgrunn eller mennesker fra majoritetssamfunnet. På en annen side er det grunn til å anta utfyllelsen av spørreskjema i en multikulturell setting vil kanskje redusere forekomsten av dette (Oppedal & Røysamb, 2004) .

En annen utfordring knyttet til denne undersøkelsen er at mange barn med innvandrerbakgrunn ikke har norsk som morsmål. Det er grunn til å anta at noen av barna kan ha hatt problemer med å forstå spørsmålene i spørreskjemaene. Enkelte barn kan også ha hatt lese og skrivevansker, noe som også øker faren feilaktig besvarelser. På en annen side foregår undervisningen på skolen på norsk, som kanskje tyder på at barna som har blitt med i undersøkelsen har hatt tilstrekkelig norskkunnskaper. I tillegg var det en lærer og forskningsassistenter tilstede under utfyllingen som kunne forklare begreper barna ikke forstod.

Det kan også være en svakhet at spørreskjemaene ble fylt ut i klasserommet med andre elever tilstede. Selv om barna ble forsikret om at undersøkelsen var anonym, kan noen av barn ha vært redd for at andre kunne se besvarelsene deres. Dette kan ha påvirket resultatene i denne undersøkelsen. Videre bestod spørreskjemaene av mange spørsmål og tok om lag to skoletimer å fylle ut. Det kan ha gjort at barna ble slitene underveis, som igjen kan ha ført til at enkelte svarte unøyaktig på spørsmålene. Disse faktorene representerer en trussel mot validiteten og reliabiliteten til denne undersøkelsen

4.1.10 Styrker og svakheter ved måleinstrumentene

I denne undersøkelsen ble *strength and difficulty questionnaire* (SDQ) benyttet som et måleinstrument for å måle emosjonelle plager og venneproblemer. Flere internasjonale studier viser at SDQ generelt har tilfredstillende validitet og reliabilitet (Heyerdahl, 2003). Studier har vist at SDQ korrelerer høyt med andre anerkjente screeningsinstrumenter som CBCL (Child behavior checklist); SDQ ser ut til å være like god som CBCL til å oppdage psykiske plager (Heyerdahl, 2003). Skreeningsinstrumentet har i midlertid noen svakheter. SDQ har kun fem ledd som måler emosjonelle plager. Det er derfor grunn til å tro at måleinstrumentet ikke dekker hele spekteret av emosjonelle plager. Barna i denne undersøkelsen kan ha flere symptomer på emosjonelle plager enn det som fanges opp i de to delskalaene i SDQ. Selv om venneproblemer omfatter et bredt spekter av interpersonlige vansker har denne skalaen kun

fem ledd som måler venneproblemer, hvorav bare ett omhandler mobbing. Det er derfor lite trolig at denne skalaen fanger opp alle typer venneproblemer. Delskalaen venneproblemer hadde en lav cronbach alpha i denne studien ($\alpha = .41$), den er heller ikke klinisk validert i Norge.

I følge Heyerdahl (2003) er det behov for mer bearbeiding av de språklige sidene av den norske versjonen av instrumentet. Selv om de fleste faktoranalytiske studene generelt støtter 5 faktorstrukturen av den norske versjonen av SDQ, det er uklart om de fire subskalaene måler det de er ment å skulle måle blant barn og unge med innvandrerbakgrunn. Det er også uklart om resultatene fra SDQ bør tolkes på samme måte for barn med innvandrerbakgrunn som for norske (Richter et al., 2011). Richer et al., (2011) anbefaller derfor at den totale skåren i SDQ blir benyttet i studier med multikulturelle utvalg, noe som ikke er blitt gjort i denne undersøkelsen. Dette tyder på at resultatene fra delskalaene emosjonelle plager og venneproblemer i denne studien må tolkes med forsiktighet.

Innenfor forskningsfeltet er det uenighet om hvordan opplevd diskriminering skal operasjonaliseres. Forskningsfeltet har blitt kritisert for å bruke mål som varierer i innhold og lengde (Williams et al., 2003). En svakhet ved måleinstrumentet som er benyttet i denne undersøkelsen er at den ikke fanger opp hvor ofte eller hvilke arenaer respondentene har opplevd diskriminering. Det er nærliggende å tro at barn som ofte blir utsatt for diskriminering har større risiko for psykiske plager sammenlignet med barn som sjelden har slike opplevelser. Dersom forebygging skal kunne fungere optimalt er viktig å identifisere hvilke områder barn med innvandrerbakgrunn opplever mest diskriminering. En styrke ved skalaen er at den fanger opp ulike former for diskriminering, alt fra urettferdig behandling og avvísning, til trusler og vold.

Kulturkompetanse er et komplekst fenomen som er vanskelig å operasjonalisere. Skalene som er benyttet i denne undersøkelsen måler hovedsaklig beherskelse av språk og hvorvidt barna har venner med ulik kulturell bakgrunn. Kulturkompetanse omhandler også nonverbal kommunikasjon og forståelse av kulturelle koder, noe som ikke direkte blir fanget opp av måleinstrumentene i denne studien. På en annen side er det grunn til å anta at barn som har venner med sin egen kulturelle bakgrunn og /eller norsk bakgrunn mestrer ulike kulturelle koder og kommunikasjonsformer. En styrken ved skalaen er at den både fanger opp muntlig og skriftlig beherskelse av sitt eget morsmål og norsk språk.

Forskning på etnisk identitet har blitt kritisert for å bruke skalaer med ulikt innhold (Torgersen, 2005). Måleinstrumentene om norsk og etnisk identitet som ble benyttet i denne studien består av spørsmål om subjektiv følelse av tilhørighet. En svakhet ved disse måleinstrumentene er at den ikke fanger opp hvor involvert man er i en kultur. Barn og unge kan for eksempel identifisere seg som indiske, uten å ta leve i tråd med indisk kultur. På en annen side er det nærliggende å tenke at barn som rapporterer at de føler seg indiske også er involvert i indisk kultur.

Skalaen som måler identitetskrise har også noen begrensninger. Spørsmålene i skalaen handler i hovedsak om identitetsproblemer i forhold til jevnaldrende. Forventninger fra familiens side om å leve i tråd med deres kultur også kan skape mye usikkerhet og konflikter rundt egen identitet (Dion & Dion, 2001). Dette er imidlertid noe som ikke fanges opp i denne skalaen. Spørsmålene i skalaen ser likevel ut til å fange opp vansker med å ta valg i forhold til roller i egen kultur og /eller majoritetskulturen, noe som er i tråd med Baumeister et al., (1985) sin definisjon av identitetskrise.

4.2 Generaliserbarhet

Generaliserbarhet i forskning sier noe om hvorvidt resultater fra utvalg kan generaliseres til andre populasjoner og settinger (Cozby, 2001). UngKul studien hadde en deltakelsesrate på omlag 70 %. Det er vanskelig å si om de 30 prosentene som ikke deltok var vesentlig forskjellig fra respondentene som deltok. Dersom disse barna hadde andre egenskaper sammenlignet med de som deltok vil dette kunne svekke generaliserbarheten til denne undersøkelsen. I datafilen jeg fikk utlevert fra UngKul manglet over halvparten av informantene opplysninger om generasjonsstatus. Disse ble derfor ekskludert fra analysen. De forberedene analysene viste imidlertid at spredningen i de ulike skalaene ikke ble vesentlig forskjellig etter at utvalget ble redusert. Dette kan likevel tenkes å begrense generaliserbarheten til studien.

Oslo og Bergen er de to største byene i Norge. Byene har mange likhetstrekk, men er også forskjellige. En tidligere undersøkelse har vist at barn med innvandrerbakgrunn i Bergen (Barn i Bergen) og Akershus (Akershusundersøkelsen) samlet sett rapporterte mindre emosjonelle plager sammenlignet med barn med innvandrerbakgrunn i Oslo (Oppedal, et al., 2008). Slike studier tyder på at generalisering av funn på tvers av byer må foretas med forsiktighet. En fordel med min undersøkelsen er at barn med innvandrerbakgrunn fra Oslo og

Bergen ble undersøkt samlet sett, noe som kan tenkes å gi økt generaliserbarhet. En svakhet ved studien er at det ikke var like mange barn fra de ulike byene med i utvalget. En styrke er imidlertid at skolene som deltok i undersøkelsen ble rekrutert i ulike bydeler med både høy og lav andel barn med innvandrerbakgrunn. Dette antas øke å generaliserbarheten til funnene.

Det nærliggende å anta at barn i Oslo og Bergen opplever mindre diskriminering sammenlignet med innvandrerbarn på mindre tettsteder i Norge på grunn av større kulturelt mangfold i storbyer. På en annen side kan det også tenkes at det forekommer mindre diskriminering på mindre steder da det kanskje er lettere å komme i kontakt med lokalbefolkningen. Det er derfor vanskelig å si om vi ville fått de samme resultatene dersom studien hadde blitt utført i andre deler av landet der det bor færre mennesker med innvandrerbakgrunn.

Det er også viktig å stille spørsmål ved om resultatene fra denne undersøkelsen kan generaliseres til andre land. Til tross for at landene i Skandinavia har en relativ lik samfunnsstruktur, er det forskjeller med tanke på hvor åpne majoritetsbefolkningen i de ulike landene er i forhold til innvandrere og innvandring. Holdningsundersøkelser utført av SSB (2010) viser at befolkningen i Sverige er mer åpne mot innvandrere sammenlignet med Norge, Danmark og Finland. Finland er generelt mer restriktiv til innvandring og har en kortere innvandringshistorie sammenlignet med de andre skandinaviske landene. Virta et al., (2004) sin studie viste at ungdommer med tyrkisk bakgrunn rapporterte høyere grad av psykisk plager, høyere grad av diskriminering og svakere etnisk identitet i Norge sammenlignet med tyrkiske ungdommer i Sverige. Mye tyder på at grad av opplevd diskriminering, grad av emosjonelle plager, og grad av nasjonal og etnisk tilhørighet kommer an på spesifikke faktorer ved ulike innvandrergrupper og spesifikke faktorer ved de ulike mottakerlandene (Virta et al., 2004; Phinney et al., 2001). Generalisering av disse funnene på tvers av land bør derfor foretas med forsiktighet.

I denne undersøkelsen ble barn med bakgrunn fra ulike land undersøkt samlet sett. På en side er det grunn til å tro at barn med innvandrerbakgrunn fra ulike land møter mange av de samme utfordringene i forbindelse med å bo i Norge. Utfordringer knyttet til språk, følelse av tilhørighet og etnisk diskriminering er noe mange barn med innvandrerbakgrunn opplever. Enkelte forskere har også påpekt at det kan finnes større forskjeller innad ulike etniske grupper enn mellom grupper (Rowe et al., 1994). På en annen side viser studier at det er stor

variasjon i opplevd diskriminering og psykiske plager blant ulike innvandrergupper (Liebkind et al., 2000). Resultatene fra denne studien kan dermed ha begrenset generaliserbarhet i forhold til å si noe om spesifikke innvandrergupper. En annen begrensning er at det var få innvandrerbarn sammenlignet med norskfødte barn med innvandrerforeldre med i studien, noe som kan ha påvirket resultatene. Generasjonsforskjellene som ble påvist i denne undersøkelsen bør derfor tolkes med forsiktighet.

Det skjer en enorm utvikling i kognitive, emosjonelle og sosiale ferdigheter i løpet av barne- og ungdomstiden (Carr, 2006). I tillegg skjer det store endringer i forekomst av psykiske plager, diskriminering, identitet og kulturkompetanse kompetanse i spennet mellom barn og ungdom (Seeberg, 2011; Oppedal et al., 2011). Resultatene i denne studien vil ikke nødvendigvis kunne generaliseres til eldre barn med innvandrerbakgrunn, men tenkes å være representativt for yngre barn med innvandrerbakgrunn i Oslo og Bergen.

4.3 Implikasjoner for fremtidig forskning

Det finnes utvidet versjoner av SDQ som fanger opp varighet av psykiske plager og hvor stor grad plagene påvirker barnets funksjon i hverdagen (Heyerdahl, 2003). Det kan være nyttig å bruke utvidede versjoner av SDQ i fremtidig forskning da det kan gi et mer nyanert bilde av psykiske plager hos barn med innvandrerbakgrunn. I tillegg til selvutfyllingsskjema for barn finnes det også versjoner av SDQ som kan benyttes av lærere og foreldre. I fremtiden kan det derfor være av betydning å bruke SDQ versjoner for foreldre og lærere for å undersøke om deres inntrykk av barna stemmer overens med barnas egne opplevelser. Fremtidige studier bør også benytte totalskåren for SDQ på utvalg med etniske minoriteter da det er uklarerhet rundt validiteten til de ulike delskalaene for disse barna.

Studier viser at eldre gutter og jenter med innvandrerbakgrunn har ulik erfaring med diskriminering (Prieur, 2004). Det er derfor behov for økt kunnskap om gutter og jenters ulike opplevelser av diskriminering for å kunne forebygge på en god måte. Mer kunnskap om hvilke områder diskriminering oftest forekommer er også nødvendig, slik at spesifikke tiltak kan iverksettes. Det er også behov for flere kvalitative studier på feltet.

Som nevnt ble barna i denne undersøkelsen undersøkt samlet sett. Fremtidig forskning bør undersøke innvandrergruppene separat for å få et mer nyansert bilde av de ulike gruppene,

samt identifisere hvilke grupper som er spesielt sårbare i forhold til diskriminering og psykiske plager.

Denne undersøkelsen er utført på yngre barn med innvandrerbakgrunn bosatt i Oslo og Bergen. For å validere resultatene i denne studien og eventuelle identifisere forskjeller bør tilsvarende studier utføres i andre land og andre steder i Norge. Fremtidig forskning bør i større grad benytte like måleinstrumenter for å øke graden av generaliserbarhet.

Sammenlignet med etnisk identitet er det forsket lite på nasjonal identitet blant innvandrere (Phinney et al., 2001). Det bør derfor utføres flere studier med større fokus på utvikling av nasjonal identitet blant mennesker med innvandrerbakgrunn.

4.4 Implikasjoner for behandling og forebyggende arbeid

Tiltross for at utvalget i denne undersøkelsen rapporterer lite diskriminering, er det bekymringsfullt at selv yngre barn med minoritetsbakgrunn opplever diskriminering på grunn av sin etniske bakgrunn. Barn og unge tilbringer store deler av tiden sin på skolen, dette er derfor viktig arena for helsefremmende og forebyggende tiltak. Det finnes det flere gode eksempler på skolekampanjer mot mobbing som har vært effektive, men disse bør i større grad omfatte holdningsarbeid og bevisstgjøring rundt etnisk diskriminering. Mer fokus på åpenhet og toleranse for kulturell mangfold og inkludering kan tenkes å være av stor betydning for å redusere forekomsten av etnisk diskriminering. Guttene i denne undersøkelsen rapporterte mer venneproblemer sammenlignet med jentene, det kan muligens være nyttig å iverksette spesifikke tiltak mot gutter med innvandrerbakgrunn.

Resultatene fra studien peker i retning av at norsk og etnisk kulturkompetanse kan redusere emosjonelle plager. Det kan derfor være viktig å legge forholdene til rette for utvikling av norsk og etnisk kulturkompetanse for barn med innvandrerbakgrunn. Tiltross for at identitet ikke hadde noen effekt på emosjonelle plager i blant barna i denne undersøkelsen, kan fokus på identitet likevel være viktig da norsk og etnisk identitet ser ut til å ha en positiv effekt på psykiske plager blant eldre ungdommer med minoritetsbakgrunn (Håkansson & Lundbo, 2007; Jahren, 2006). Resultatene i denne undersøkelsen tyder på at identitetsarbeid blant innvandrerbarn med foreldre født i utlandet kan være spesielt viktig. Et viktig funn i denne undersøkelsen var at identitetskrise predikerer emosjonelle plager. For å forebygge dette er det viktig at både majoritetssamfunnet og minoritetsmiljøene viser aksept og anerkjennelse for at barna både deltar og føler tilhørighet i sin egen kultur og majoritetskulturen. I den

forbindelse kan det være viktig å ha en god dialog med foreldrene til barn med innvandrerbakgrunn og minoritetsmiljøene forøvrig. Like viktig er det at majoritetssamfunnet legger til rette for at barn med innvandrerbakgrunn får ivareta sider ved sine kulturelle og religiøse identitet og samtidig anerkjenne disse barnas følelser av å også være norske (Oppedal et al., 2011).

I noen innvandrer miljø er det mye stigmatisering knyttet til psykiske plager (Oppedal et al., 2008). Innvandrerorganisasjoner bør spille en større rolle i forhold til å bidra med å redusere tabu og stigmatiseringen knyttet til psykiske lidelser, gi sine medlemmer informasjon om psykiske plager, samt informasjon om hvor de kan søke hjelp. Dette er av stor betydning da studier viser at intervensjoner som iverksettes tidlig har større effekt mot psykiske plager senere i utviklingsforløpet (Neumer & Nærde, 2003). I følge Oppedal et al., (2008) er tidlig intervensjon spesielt viktig for barn med innvandrerbakgrunn da disse barna generelt sett opplever flere belastninger sammenlignet med norske barn.

Profesjonsstudie i psykologi er kritisert for å ha for lite fokus på kultur og migrasjonspsykologi. Holte og Kale (2011) påpeker at utdanningsprogrammet hovedsaklig har fokus på kunnskap om psykiske plager fra et vestlig perspektiv. Dette gjør at mange psykologer mangler en «kulturell kompetanse» i møte med mennesker fra andre kulturer (Holte & Kale, 2011). Kultursensitivitet og kunnskap om diskriminering og psykiske plager hos barn med innvandrerbakgrunn bør derfor få en større plass i psykologutdanningen. Denne kunnskapen bør også få en større plass i andre utdanningsprogrammer rettet mot arbeid med til barn og unge, for eksempel i barnevern- og lærerutdanningen.

5 Hovedfunn og konklusjon

Denne undersøkelsen omhandlet barn med innvandrerbakgrunn, og deres utfordringer og ressurser knyttet til akkulturasjon. Funnene i foreliggende studie viste at opplevd diskriminering hadde en moderat, men signifikant sammenheng med emosjonelle plager. Verken norsk og etnisk kulturkompetanse eller norsk og etnisk identitet hadde en modererende effekt på denne sammenhengen. Det ble derimot funnet delvis mediererende effekt av norsk kulturkompetanse på sammenhengen mellom opplevd diskriminering og emosjonelle plager. Videre viste resultatene at innvandrerbarn rapporterte betydelig mer norsk identitet og norsk kulturkompetanse sammenlignet med norskfødte av innvandrere. Gutter med innvandrerbakgrunn hadde signifikant mer venneproblemer, sammenlignet med jenter med innvandrerbakgrunn. Faktorer som venneproblemer og identitetskrise predikerte mer varians i emosjonelle plager sammenlignet med opplevd diskriminering. Til sammen predikerte opplevd diskriminering, identitetskrise, venneproblemer og generasjonsstatus 21 % varians i emosjonelle plager. Dette tyder på at andre faktorer som ikke er tatt med i denne undersøkelsen kan ha en sammenheng med emosjonelle plager blant barn med innvandrerbakgrunn. Denne studien bidrar med utvidet kunnskap om sammenhengen mellom opplevd diskriminering og psykiske plager blant yngre barn med innvandrerbakgrunn. Undersøkelsen gir imidlertid ikke grunnlag for å trekke konklusjoner om årsakssammenhenger.

Referanser

- Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Ansseau, M., Croux, C., Deliège, D., Lorant, V., Mackenback, J., Weich, S. (2007).
Depression and socio-economic risk factors: 7-year longitudinal population study.
The British Journal of Psychiatry 190, 293-298.
- Aronowitz, M. (1994). The social and emotional adjustment among immigrant children: A
review of the literature. *International Migration Review* 18, 237-257.
- Bals, M., Turi, A. L., Ingunn Skre & Siv Kvernmo (2010), Internalization
symptoms, perceived discrimination, and ethnic identity in indigenous
Sami and non-Sami youth in Arctic Norway. *Ethnicity & Health*, 24, 1- 15.
- Baron, R. A., Branscombe, N.R., Byrne, D. (2006). *Social Psychology*. (11 utg).
Boston, MA: Allyn & Bacon.
- Baron, R.M., Kenny, D.A. (1986). The Moderator- Mediator Variable Distinction in
Social Psychological Research: Conceptual, Strategic, and Statistical Considerations.
Journal of Personality & Social Psychology, 51, (6), 1173-1182.
- Baumeister, R.F., Shapiro, J.P., & Tice, D.M. (1985). Two kinds of identity crisis. *Journal of
Personality*, 53, 407-424.
- Berry, J. W. (1990). Psychology of acculturation. I J. Berman (red.), *Cross-Cultural
Perspectives: Nebraska Symposium on Motivation* (s. 201-234). Lincoln: University of
Nebraska Press.
- Berry, J. W., Kyunghwa, K., Libekind, K., Sabattier, C., Sam, D. L., Virta, E., Westin, C., &
Phinney, J. (1993). *The questionnaire for international Comparative Study of
Ethnocultural adolescents (the ICSEY project)*. CEIFO, university of Stockholm,
Sweden.
- Berry, J.W. & Sam, D.(1997). Acculturation and adaption. I Berry, J. W., Marshall,
H.S, Kagitcibasi, C. (Red.), *Handbook of Cross-Cultural Psychology, Social Behavior
and Applications* (S. 291-326). 2. utgave, Needham Heights: Allyn & Bacon.
- Becher, A. A. & Otterstad, A. M. (2000). Snakk med oss! Etniske minoriteter og og
multikulturalisme i høyere utdanning. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 94 (6/7), 419-425.

- Bourguignon D, Seron E, Yzerbyt V, Herman G. (2006). Perceived group and personal discrimination: Differential effects on personal self-esteem. *European Journal of Social Psychology*, 36, (5) 773–789.
- Branscombe, N.R., Schmitt M.T, Harvey R.D. (1999) Perceiving pervasive discrimination among African Americans: Implications for group identification and well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77, 135–149.
- Branscombe, N.R., Fernández, S., Gómez, A., & Cronin, T. (2012). Moving toward or away from a group identity: Different strategies for coping with pervasive discrimination. I J. Jetten, C. Haslam & S.A. Haslam (Red.), *The social cure: Identity, health and well-being* (S. 115-131). New York: Psychology Press.
- Carr, A. (2006). *The Handbook of Child and Adolescent Clinical Psychology*. (2 utg). East Sussex and New York: Routledge.
- Cuèllar, I. (2000). Acculturation and mental health: Ecological transactional relations of adjustment. I Cuèllar, I. & Paniagua, F. A. (Red) *Handbook of multicultural mental health*, s. 45-62. San Diego: Academic Press.
- Cozby, P.C. (2001) *Methods in Behavioral Research*. (7 utg). New York: McGraw- Hill.
- Crocker, J. & Major, B. (1989). Social stigma and self-esteem: the self-protective properties of stigma. *Psychological Review*, 96 (4), 608-630.
- Dion, K. K., & Dion, K. L. (2001). Gender and cultural adaption in immigrant families. *Journal of Social Issues*, 57, 511-521.
- Dunn, J. (2004). *Children`s Friendships. The beginnings of intimacy*. Oxford: Blackwell
Journal of Social Issues, 57(3), 511-521.
- Dypedahl, M. (2007). Interkulturell kompetanse og kravet til språklæreren.
Fokus på språk rapport 2007: 2. Halden: Fremmedspråksenteret.
- Gil, A. G., Vega, and J. M. Dimas. (1994). Acculturative Stress and personal Adjustment among Hispanic Boys. *Journal of Community Psychology*, 22, 43-55.

- Goodman, R., Meltzer, H., & Bailey, V. (1998). The Strengths and Difficulties Questionnaire: A pilot study on the validity of the self-report version. *European Child and Adolescent Psychiatry*, 7, 125-130.
- Goodman, R. (1997). The Strength and Difficulties Questionnaire: A research note. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 38, 581-586.
- Heyerdahl, S. (2003). SDQ- Strength and difficulties questionnaire: *En orientering om et nytt spørreskjema for kartlegging av mental helse hos barn og unge, brukt i UNGHUBRO, OPPHED og TROFINN*, *Norsk Epidemiologi* 13, 127-135.
- Holt, T & Kale, E. (2011). Lærer psykologer nok om kultur- og migrasjonspsykologi? *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 48, (6), 568-576.
Hentet den 10.04.2012 fra:
http://www.psykologtidsskriftet.no/index.php?seks_id=145526&a=4
- Håkansson, C., & Lundbo, L. (2007). *Betydningen av skolens etniske sammensetning for akkulturasjon og psykisk helse hos minoritetsungdom*. Akademisk avhandling, Universitetet i Oslo.
- Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (2007): Fakta om innvandrerbefolkningen. Hentet den 20.03.12 fra:
<http://www.imdi.no/Documents/Rapporter/Faktaark20om20innvandrerbefolkning20Oslo20int.pdf>
- Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (2010): integreringsbarometeret 2010. Hentet den 25.03.12 fra:
<http://www.imdi.no/no/Kunnskapsbasen/Innholdstyper/Rapporter/2010/Integreringsbarometeret-2009-Holdninger-til-innvandrere-innvandring-og-integrering/>
- Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (2010): Integrert, men diskriminert. En undersøkelse blant innvandrere fra Afrika, Asia, Øst-Europa og Sør-og Mellom-Amerika. Hentet den 25.03.12 fra:
<http://www.imdi.no/Documents/Rapporter/Rapport209.pdf>

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (2011): Rasisme og etnisk diskriminering.

Hentet den 25.03.11 fra:

<http://www.imdi.no/no/Kunnskapsbasen/Verktoy/Verktoykasse-for-likeverdige-offentlige-tjenester/3-Flerkulturell-kompetanseutvikling/Rasisme-og-etnisk-diskriminering/>

Jahren, Ellen (2006). *Rasisme på nært hold: en gruppe unge norsk-afrikanere om erfaringer med rasisme og betydningen av identitetsarbeid*. Akademisk avhandling, Universitetet i Oslo.

Knudsen, A.K., Mathiesen, K.S., Mykletun, A. (2009). *Psykiske lidelser i Norge. Et folkehelseperspektiv. Rapport 2009: 8*. Nasjonalt folkehelseinstitutt.

Kunnskapsdepartementet (2010). Mangfold, mestring og læringsmiljø.

Regjeringen.no. Hentet den 10.04. 2012 fra:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/nouer/2010/NOU-2010-7/20.html?id=606428>

Kvernmo, S. & Heyerdahl, S. (2003). Acculturation strategies and ethnic identity as predictors of behavior problems in Arctic minority adolescents. (2003). *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 42, 57-65.

Kwak, K., (2003). Adolescent and their parents: a review of intergenerational family relations for immigrant and non-immigrant families. *Human Development*, 46, 115-138.

Liebkind, K., & Jasinskaja-Lahti, I. (2000). The influence of experiences of discrimination on psychological stress: A comparison of seven immigrant groups. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 10, 1-16.

Liebkind, K., Jasinskaja-Lahti, I., Jaakkola, M & Reuter, A. (2006). Perceived discrimination, social support networks, and psychological well-being among three immigrant groups. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 37, 293-311.

- Liebkind, K., Jasinskaja-Lahti, I., Solheim, E. (2009). To identify or not to identify? National disidentification as an alternative reaction to perceived ethnic discrimination. *Applied Psychology, 58*, 105-128.
- Major B., Quinton W. J., Schmader T. (2003). Attributions to discrimination and self-esteem: impact of group identification and situational ambiguity. *Journal of Experimental Social Psychology, 39*, 220–231.
- Major, B., Kaiser, C. R., & McCoy, S. K. (2003). It's not my fault: When and why attributions to prejudice protect self-esteem. *Personality and Social Psychology Bulletin, 29*, 772-781.
- Mendoza, F. S. (2009) Health disparities and children in Immigrant Families: A Research Agenda. *Official Journal of the American Academic of Pediatrics, 124*, 187-195.
- Neumer, S. P., & Nærde, A. (2003). *Psykiske lidelser blant barn 0-12 år, rapport 2003:10*. Nasjonalt folkehelseinstitutt.
- Midtbøen, A. H., & Rogstad, J. (2009). *Rasisme og Diskriminering. Begreper, kontroverser og nye perspektiver. Rapport 2009: 001*. Norges forskningsråd.
- Olweus, D. (1992): *Mobbing i skolen. Hva vi vet og hva vi kan gjøre*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Oppedal, B., Røysamb, E., Sam, D. L. (2004). The effect of acculturation and social support on change in mental health among young immigrants. *International Journal of Behavioral Development, 28*, 481-494.
- Oppedal, B., & Røysamb, E. (2004). Mental health, life stress and social support among young Norwegian adolescents with immigrant and host national background. *Scandinavian Journal of Psychology, 45*, 131-144.
- Oppedal, B., Røysamb, E., & Heyerdahl, S. (2005). Ethnic group, acculturation, and psychiatric problems in young immigrants. *Journal of Child Psychology, 46*, 646-660.
- Oppedal, B., Hirsch, S.M., Kiamanesh, P., Moe, E. A., Jensen, L., Romanova, E., Seglem, K., Dalsøren, S.B. (2008). *Psykososial tilpasning og psykiske problemer blant barn i innvandrerfamilier, Rapport 2008: 14*. Nasjonalt folkehelseinstitutt.

- Oppedal, B. (2011). The role of social support in the association between perceived discrimination and mental health among young immigrants in Norway. *International Journal of Developmental Science*, 5, 85-89.
- Oppedal, B., Brobakke, K., Haukeland, Y., & Jensen, L. (2011). *Etter bosettingen: psykisk helse, mestring og sosial integrasjon blant ungdommer som kom til Norge som enslige mindreårige asylsøkere. Rapport 2011: 8*. Nasjonalt folkehelseinstitutt.
- Pallant, J. (2007). *SPSS survival manual*. Berkshire: McGraw-Hill Education.
- Pascoe, E. A., Richman, L. S. (2009). Perceived discrimination and health : A meta- analytic review. *Psychological Bulletin*, 135 (4), 531-554.
- Phinney, J. S. (1990). Ethnic identity in adolescents and adults: Review of research. *Psychological Bulletin*, 108, 499-514.
- Phinney, J. S. (1992). The multigroup ethnic identity measure. A new scale for use with diverse groups. *Journal of Adolescent Research*, 7, 156-176.
- Phinney, J. S. (1993). A three-stage model of ethnic identity development in adolescence. In M. E. Bernal & G. P. Knight (Red.), *Ethnic identity: Formation and transmission among Hispanics and other minorities* (s. 61-79). New York: State University of New York Press.
- Phinney, J. S., & Devich-Navarro, M. (1997). Variations in bicultural identification among African American adolescents. *Journal of Research on Adolescence*, 7, 3-32.
- Phinney, J. S., Horenczyk, G., Liebkind, K., & Vedder, P. (2001). Ethnic identity, immigration, and well-being: An interactional perspective. *Journal of Social Issues*, 57, 493-510.
- Prieur, A. (2004). *Balansekunstnere: Betydningen av innvandrerbakgrunn i Norge*. Oslo: Pax Forlag.
- Richer, J., Sagatun, Å., Heyerdahl, S., Oppedal, B., & Røysamb, E. (2011). The strength and difficulties questionnaires (SDQ)- Self- report. An analysis of its structure in a multi ethnic urban adolescent sample. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 52, 1002-1011.
- Roland, E. (2002). Aggression and bullying. *Aggressive behavior*, 27, 446-462.
- Romero, A. J., & Roberts, R. E. (2003). The impact of multiple dimensions of ethnic identity

- on discrimination and adolescents' self-esteem. *Journal of applied Social Psychology*, 33, 2288- 2305.
- Rowe, D. C., Vazsonyi, A. T., & Flannery, D. J. (1994). No more than skin deep: Ethnic and racial similarity in developmental process. *Psychological Review*, 101, 396-413.
- Rumbaut, R. G. (1994). The Crucible Within: ethnic identity, self-esteem, and segmentet assimilation among children og immigrants. *International Migrant Review*, 28, 748-794.
- Ruud, E. B. (2010) *Førskolebarn som blir avvist og ignorert av andre barn i lek. En eksplorerende intervensjonsstudie*. Akademisk avhandling, Universitet, Oslo.
- Sagatun, Å., Lien, L., Sjøgaard, A. J., Bjertness, E. & Heyerdahl, S. (2007). Ethnic Norwegian and ethnic minority adolescents in Oslo, Norway: A longitudinal study comparing changes in mental health. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 43, 87-95.
- Sam, D. L. (1994). The psychological adjustment of young immigrants in Norway. *Scandinavian Journal of Psychology* 35, 240- 253.
- Sam, D. L. (1995). Acculturation attitudes among immigrants as a function of perceived parental attitudes towards cultural change. *Journal of Early Adolescence*, 15, 238-258.
- Sam, D. L., Vedder, P., Ward, C., & Horenczyk, G. (2006). Psychological and sociocultural adaptation of immigrant youth. I J. W. Berry, J. S. Phinney, D. L. Sam & P. Vedder (red.), *Immigrant Youth in Cultural Transition: Acculturation, Identity, and Adaptation across National Contexts* (s.117-141). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Seeberg, M. L. (2011). *Kunnskapasstatus (1990-2010) Forskning om etnisk diskriminering av barn og unge*. (NOVA-rapport 8/2011). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Sellers, M. R., & Shelton, J. N. (2003). The role of racial identity in perceived racial discrimination. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84, 1079-1092.

- Slydahl, D. H. (2010). Mestring I mangfold og utvikling. *En studie av mestring av stress i møte med venneproblemer hos innvandrerbarn og etnisk norske barn*. Akademisk avhandling, Universitetet i Oslo.
- Solheim, S. A. (2001), *Opplevd diskriminering og mental helse hos innvandringsungdom fra den tredje verden*. Akademisk avhandling, Universitetet i Bergen.
- Statistisk sentralbyrå (SSB) (2006). *Holdninger til innvandrere og innvandring 2006. Med komparative data fra Den europeiske samfunnsundersøkelsen*. Hentet 25.03.2012 fra statistisk sentralbyrå:
http://www.ssb.no/emner/02/notat_200677/notat_200677.pdf
- Statistisk sentralbyrå (SSB) (2008). *Levekår blant unge med innvandrerbakgrunn Unge oppvokst i Norge med foreldre fra Pakistan, Tyrkia og Vietnam*. Hentet 20.02.2012 fra statistisk sentralbyrå:
http://www.ssb.no/emner/00/02/rapp_200814/rapp_200814.pdf
- Statistisk sentralbyrå (SSB) (2009). *Opplevd diskriminering blant innvandrere med bakgrunn fra ti ulike land*. Hentet 20.02.2012 fra statistisk sentralbyrå:
http://www.ssb.no/emner/00/02/rapp_200947/rapp_200947.pdf
- Statistisk sentralbyrå (SSB) (2010). *Sammenlikning av holdninger i Norge og andre europeiske land*. Hentet 20.03.2012 fra statistisk sentralbyrå:
http://www.ssb.no/emner/02/sa_innvand/sa119/kap7.pdf
- Statistisk sentralbyrå (SSB) (2010). *Innvandring og innvandrere 2010. Korrigert versjon*. Hentet 20.03.2012 fra statistisk sentralbyrå:
http://www.ssb.no/02/sa_innvand/sa119/sa119.pdf
- Statistisk sentralbyrå (SSB) (2010). *Folketilveksten nær tredoblet siden år 2000*. Hentet 20.03. 2012 fra ststistisk sentralbyrå:
<http://www.ssb.no/samfunnsspeilet/utg/201105/02/>
- Tajfel, H., Turner J. C. (2001). An integrative theory of intergroup conflict. I Hogg M, Abrams D. (red). *The social psychology of intergroup relations*. (s. 94–109). New York: Psychology Press.
- Tetzchner, S. V. (2001) *Utviklingspsykologi. Barne- og ungdomsalderen*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

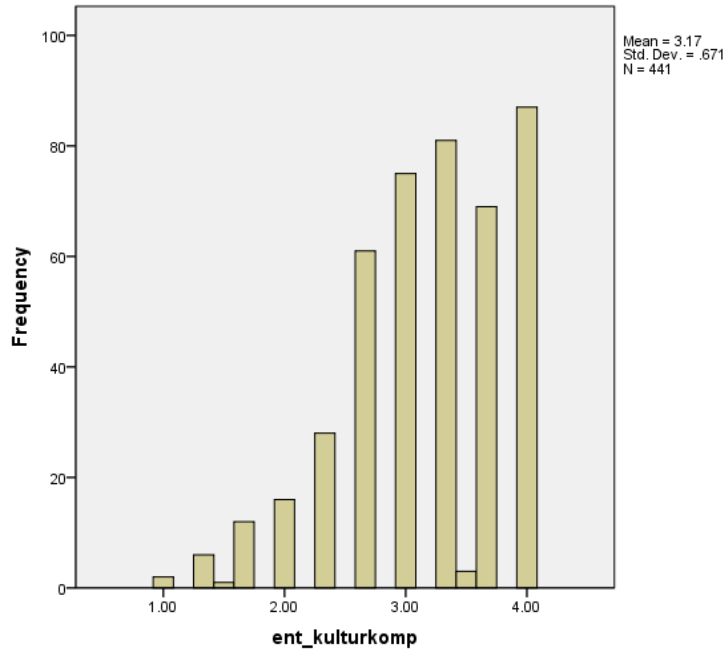
- Torgersen, L. (2005). *Betydningen av innvandrerbakgrunn for psykiske vansker blant ungdom*. (NOVA-rapport 5/05). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Utenriksdepartementet (2008). Migrasjon til Norge i et historisk perspektiv. Regjeringen.no. Hentet den 10.04. 2012 fra: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dok/nou-er/2008/nou-2008-14/11/3.html?id=525944>
- Virta, E., Sam, D. L., & Westin, C. (2004). Adolescents with Turkish background in Norway and Sweden: A comparative study of their psychological adaptation. *Scandinavian Journal of Psychology*, 45, 15-25.
- Vist, G. (2008). Rasisme og diskriminering- Komplekse begrep med mange innhold. *Socialvetenskaplig tidskrift* 3, 185- 200.
- Ward, C., Bochner, S., & Furnham, A. (2001). *The Psychology of Culture Shock* (2. utg). East Sussex: Routledge.
- Williams, D. R., Neighbors, H. W., & Jackson, J. S. (2003). Racial/ethnic discrimination and health: Findings from community studies. *American Journal of Public Health*, 93, 200-208.
- Yip, T., Gee, G. C., Takeuchi, D. T. (2008). Racial discrimination and psychological distress: The impact of ethnic identity and age among immigrant and United States–born Asian adults. *Developmental psychology*, 44, 787- 800.
- Øia, T. (2000). *Innvandrerungdom - marginalisering og utvikling av problematferd*. (NOVA rapport 03/00). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Øia, T & Vestel, V. (2007). *Møter i det flerkulturelle*. (NOVA-rapport 21/07). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

Appendix 1: Demografiske variabler

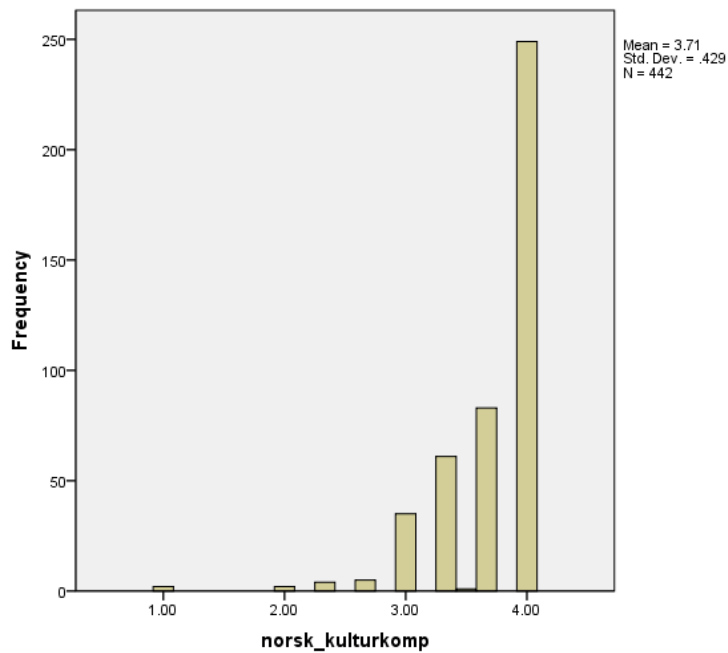
1. Er du gutt eller jente?
2. Hvor gammel er du?
3. Hvilket land er du født i?
4. Hvilket land er foreldrene dine født i?
5. Hvilket land kommer besteforeldrene fra?
6. Hvor lenge har du bodd i Norge?
7. Er foreldrene dine skilt eller separert?
8. Hvem bor du sammen med nå?
 - Mor og far
 - Bare mor
 - Mor og ny samboer/ ektefelle
 - Far med ny samboer/ ektefelle
 - Bor omtrent like mye hos mor og far
 - Annen familie
 - Fosterforeldre
 - Annet
9. Hvor mange søsken har du?

Appendix 2 : Grafisk oversikt over spredninger

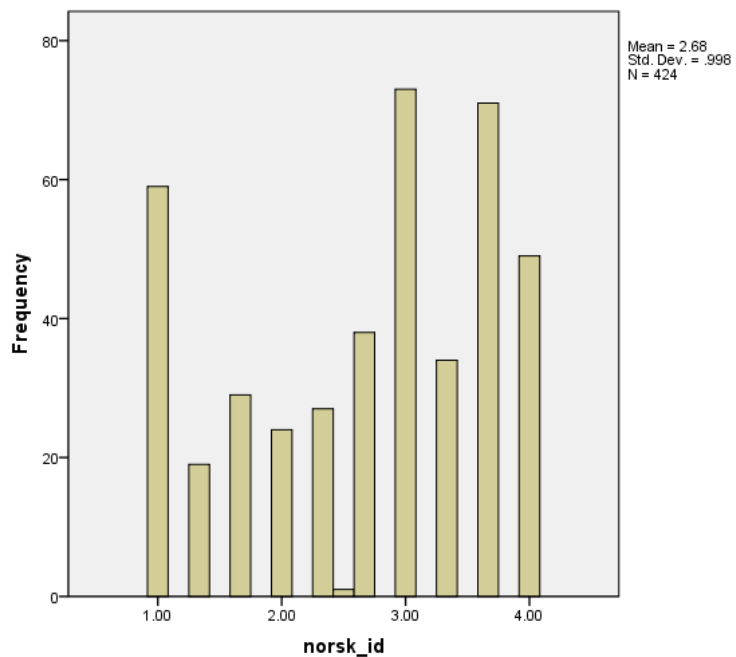
Figur 7: Histogram som viser spredning i norsk kulturkompetanse



Figur 8: Histogram som viser spredning i norsk kulturkompetanse



Figur 9: Histogram som viser spredning i etnisk identitet



Figur 10: Histogram som viser spredning i etnisk identitet

